

Dolenjski list

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE DOLENJSKIH OKRAJEV

TEDNIK ZA POLITIČNA, GOSPODARSKA IN KULTURNA VPRAŠANJA

LETO II. — STEV. 33

NOVO MESTO, 18. AVGUSTA 1951

ČETRTLETNA NAROČNINA 75 DIN

IZHAJA TEDIŠNO

Od tedna do tedna

V dne, ko na Koreji v Kesongu še vedno mešajo vročo kašo in se pogajajo o pogojih premirja, pogajanja pa se ne premaknejo z mrtve točke, je politika in navadno državljane mnogih ameriških in evropskih držav presenetila odkrita strategija sovjetskih močnikov, ki so po enem mesecu premišljevanja in oklevanja le objavili v svojih časopisih resolucijo ameriškega kongresa, hkrati pa seveda tudi Sovarnikovo pismo Trumanu in resolucijo Vrhovnega sovjeta. Medtem ko so ameriški listi že drugi dan po sprejemu objavili Sovarnikovo pismo in resolucijo Prezidija Vrhovnega sovjeta Sovjetske zveze, je potrebovalo vodstvo moskovskih oblastnikov kar cel mesec, da je — kakor vse kaže po hudih notranjih bojih — sklenilo pokazati sovjetiskim bralcem ameriške besede in želje po miru. Ker seveda sovjetski bralci ne sme imeti samostojnega mnenja o politiki, so ameriški resoluciji takoj priložili svoja pisma in tako ponudili svojim državljanom že »sveže pečeno uradno mnenje«.

Po čem se »odlikuje« sovjetska resolucija? Moskva bi rada dosegla popoln sporazum z Washingtonom, vendar mimo Organizacije združenih narodov, ki je niti resolucija niti Sovarnikovo pismo sploh ne omenjata, na drugi strani pa bi rada odtrgala Veliko Britanijo in Francijo od Amerike. Za vsemi diplomatskimi akti in kanali pa se skriva osnovna, čeprav zadnje čase vedno bolj odkrita sovjetska želja: razbitje Organizacije združenih narodov. Sovjetska zveza je ponudila Ameriki pakt petih velesil, pri tem pa je enostavno prezrla, da je sama razdrla proti koncu že kar dolgočase konferenco namestnikov zunanjih si v Parizu, od katere pred meseci sive upravičeno ni mnogo pričakoval. Kmetijski očaki bi iz srca radi sklenili za zeleno mizo nove »münchenske palčke«, saj so z zadnjimi tipanji nedvomno pokazali, da je edino, kar spoštujejo, oboroževalni načrti zapadnih sil, ki se na Koreji pokazale, da bo vsak napadalec končal s tem, s čemer je končal Hitler — z neizogibnim porazom.

Po večdnevni razpravi je preteklo soboto beograjsko okrajno sodišče obsojilo šest obtožencev, ki so že pred koncem vojne delali za sovjetsko obveščevalno službo. Med obtoženci je 10 sovjetskih državljani, ki so med drugimi n. pr. izrazili željo, naj jih odpoljejo kamor koli, samo ne v Sovjetsko zvezo. Miroljubni namen Moskviških golobov miru, ki pa po potrebi tudi prav nedvedje renčijo, so bili na razpravi znova razkrinkani.

Zločin informbirojevskih držav naših mejah se nadaljujejo. Tako je v preteklem tednu romunsko obmejno vojaštvo ubilo našega granicarja Ivana Šimeca. Naša vlada je poslala letos že osmo protestno noto madžarski vladi zaradi njenega izzivanja na meji. V zadnjem času so se pomnožila tudi izjavanja iz albanskih mej. Albansko in bolgarsko prebivalstvo še vedno v trumih zapisča svoje domove in se za cenno smrti nevarnosti podaja preko zadržanih mej v svobodno Jugoslavijo. Prebežniki pripovedujejo o grozotah in pomanjkanju, ki vlada v informbirojevskih državah.

V Franciji so po enomesečni vladni krizi le jesavili novo vlado, v kateri pa socialisti ne sodelujejo. V italijanskem parlamentu medsebojno zmerjanje, v katerem se odlikujejo kominformovci, nikakor je more ponehati. V Perziji še vedno mčno »smrdi« po petroleju. Energični ameriški posredovanje obeta nove izgleda za mirno rešitev spora, medtem pa je že prišlo do krize v indijski kongresni franki. Prištevno k temu še protiangloško gibanje v Egiptu, nemirne dneve v Jordanu, pa bo slika vročega bližnjega vzhoda popolna.

Hmeljiški gasilci in njihov dom

V nedeljo 12. avgusta so doživeli gasilci na Hmeljišču pri Mirni peči svoj veliki dan. Brez kakšne posebne reklame ali hvale so v zadnjih dveh letih iz svojih skromnih sredstev postavili nov gasilski dom, pričemer jim ni nihče pomagal ne s kreditne z gradbenim materialom. Tih, vendar s pravim požrtvovanjem in predano načrtno so prihajali na delo in zidali ter gradili kakor čebete.

Ze v zgodnjem jutru so hmeljiški gasilci v svojih nestrano pričakovali ure, da bodo pokazali ljudem sadove svojih pridnih rok. Dopolodne se je zbrala lepa množica ljudstva od blizu in daleč, saj se je v tistih dneh po vseh vaseh raznesel glas, da je na Hmeljišču nekaj novega in da se spleča pogledati. Domačini in gostje so se prepirali, da hvala ni bila preglasna. Dom je lepo izdelan, ima pa napako — da je premajhen. Hmeljiščani radi sodelujejo v svoji gasilski četi in se še dobro spominjajo, kako so se

Vlak ga je povozil

V nedeljo 12. avgusta se je Franc Bec iz Kamenice pri Krmelju vračal z veselje. V Tršiču je skočil z vlaka, pri tem pa je prišel pod lokomotivo, ki ga je povozila do smrti.

Več pomoči splošnemu kmetijskemu združništvu v Beli krajini

Kmalu po osvoboditvi je vrsta splošnih kmetijskih združenj, takrat imenovanih Naproz, preplela ves črnomeljski okraj. Nekatere med njimi — kot na primer združba v Črnomlju, Metliki, Semiču in na Vinici — so se v teh letih razvile v močna združna podjetja, predvsem v dobra trgovska podjetja, ki so svojim združnikom prinesla prenekatero korist in izboljševala razvoj krajevnega gospodarstva. Pretežni del kmetijskih združenj je posloval srednje, vendar velja za mnogo združenj, da so gospodarile precej slabše kakor dobro. Uspeh združenj je bil in je še danes odvisen od sposobnosti poslovojdje in znanja, ki ga kaže za delo in razvoj združenj njen upravni odbor, prav tako pa seveda tudi od skrbi, ki jo kaže celokupno članstvo združenj.

Pogled v finančne zaključke, ki so jih kmetijske združenja splošnega tipa pokazale letos konec aprila, je verna slika njihovega poslovanja. Dobiček so imele za združbe Semič, Metlika, Črešnjevec (dober odkup zelišč), Črnomelj, Vinica, Petrova vas, Radovica in Podzemelj. Izgubo so pokazale združbe v Dragatušu (navzlic močnemu gospodarskemu zaledju), Tribuč, Adlešiči, Gradac, Stari trg, Predgrad, Preloga, Sinji vrh in še nekatere.

Kako so gledali na poslovanje združenj nekateri upravni odbori, je pokazal znan primer v Doličah. Upravni odbor je prišel do prepričanja, da je vseh obveznih oddaj kriva — enostavno, združba, ker je pač sklepala s kmeti pogodbe in sprejemala obvezne količine pridelkov. Na podlagi takih »ugotovitev« so menda soglasno sklenili, da se združba zapre in so to tudi naredili. Ko je bil kmalu nato precejšen del obveznih oddaj sproščen in bi jim združba lahko zelo koristila pri novovečanju pridelkov in pri nabavljanju raznega blaga, pa se praskajo po glavi. Ali ne drži tudi za dobiški upravni odbor, da »je vsak sam svoje sreče kovač«, združba pa je kovač sreče vseh združnikov?

Nov način sproščene trgovine je našel pretežni del združenj brez potrebnega kredita, kar je v prvem hipu resno zavrla dejavnost združenj. Nekaj kredita so združbe sicer pozneje dobile, vendar pa bodo morale v bodoče posvetiti vso pažnjo dobremu finančnemu poslovanju in rednemu knjigovodstvu. Nekatere združbe so se medtem že prav dobro znašle in upeljale. Kmetijska združba v Podzemlju spet pridno odkupuje zdravilna zelišča, prav tako tudi združba na Črešnjevcu. Ta vir dohodkov — denar, ki leži v gozdnih sadikih, zeliščih, koreninah in zdravilnem listju — pa Belokranjci še vedno vse preveč zanemarjajo. Težki milijoni dinarjev

propadejo vsako leto v gozdovih in na travnikih Bele krajine, ker jih nihče ne izkoristi. Kmetijske združbe bi prav tu lahko ljudstvu še ogromno pomagale. Potrebno je še precej dobre propagande, da bo nabiranje zelišč zajelo širši krog zbiralcev.

Precej združenj v črnomeljskem okraju bi lahko trgovalo z lesom. Upravni odbor združbe na Sinjem vrhu že razmišlja, da bi prodal večjo količino lesa v inozemstvo in za prejezte devize kupil avtobus, ki bi redno vozil na progi Sinji vrh-Vinica-Preloga-Adlešič-Črnomelj in nazaj. Zamisel je dobra, le izvesti jo morajo.

Letina je letos v Beli krajini precej boljša od lanske. Dogon živine na sejme je izredno velik, ponekod skoraj že tak, kakor v letih pred vojno. Domača obrt spet oživlja, apno izvažajo že vrsto let iz Bele krajine. Vino je važen pridelek črnomeljskega okraja, precej mu bodo vrgli tudi gozdovi — in če pomislimo na vse to, ali se ne ponuja blago kar samo, da bi ga kmetijske združbe odkupile, prodale in nabavljale Beli krajini blago, ki ga dežela potrebuje? Čemu čakati in loviti stvar za rep, če jo lahko zgrabimo za glavo?

Pred odkupnim odsekem pri trgovskem podjetju Okrajne zveze kmetijskih združenj so zato pomembne in nadvse odgovorne naloge. Črnomelj potrebuje primerno veliko, sodobno skladišče. Zanj je bilo odobrenih že več načrtov in celo zakoličenih že več prostorov, toda skladišča še vedno ne gradijo, dasiravno je bil svojčas na razpolago že potreben kredit, prav tako pa tudi gradivo. Ali ni dovolj volje ali pa gre za zaviranje?

Več pomoči splošnemu kmetijskemu združništvu v Beli krajini? Tak sklep naj bo pred vsemi, ki so odgovorni za razvoj gospodarstva v črnomeljskem okraju. Samo združništvo na zdravih temeljih bo prineslo Beli krajini blagostanje in nadaljnji razvoj.

Začel se je odkup belih žit

Te dni so začeli tudi v dolenskih okrajih kmetijske združbe in druge zbiralne odkupovati bela žita. V času, ko postaja naš splošni trg vsak dan bolj sproščen, je tem bolj važno, da zagotovimo osnovno preskrbo industrijskih krajev s kruhom. Le če bodo ljudje brez zemlje preskrbljeni s kruhom, se bo prosti trg nadalje in nemoteno razvijal. Količine žita, ki bodo letos odkupljene v Sloveniji, niso večje kakor lani, ko je bil odkup

Kmečke delovne združbe oproščene vseh investicijskih dolgov

Najnovejša uredba Zvezne vlade o oprostitvi kmečkih delovnih združenj investicijskih dolgov je med našimi združniki vzbudila izredno zadovoljstvo in vsestransko odobravanje, za ukrep pa so pokazali veliko zanimanja tudi privatni kmetje. Pomoč socialistične države za nenehen razvoj kmetijstva je bila v vseh letih po osvoboditvi občutna, posebno pomembna pa je postala v zadnjem času z odločbami o načinu prodajanja združniških pridelkov na prostem tržišču in z zadnjim ukrepom o črtanju investicijskih dolgov. Kmečke delovne združbe so z navedeno uredbo oproščene vseh dolgov in plačil, ki so jim nastali z graditvijo gospodarskih poslopij (hlevov, svinjakov, silosev, vodnjakov, napajališč, stanovanjskih združniških zgradb in pod.), z melioracijami zemljišč, z nakupom različnih strojev ter s pripravo nasadov, ki dajejo pridelek mnogo let.

Koristi od naporov, ki jih vlagajo v zemljo in zgradbe združniki, niso namenjeni samo združnikom — saj delajo za ljudsko skupnost, za nas vse. Čeprav so naše kmečke delovne združbe najprej kredite vsa zadnja leta z majhnimi izjemami redno odplačevale, jim pomeni olajšanje, ki jim ga je prinesla nova uredba, znatno razbremenitev. Zgradbe, nabavljeni stroji, izvršene melioracije in pod., vse to je okrepilo gospodarsko zmogljivost združenj, denar pa, ki bi ga morale v prihodnjih 10, 20 ali 30 letih morda še odplačevati za zgradbe in ostalo, pa bodo odslej uporabljale za nadaljnjo gospodarsko krepitev.

Ob ukrepih našega vodstva se razbijajo vse klevete, s katerimi prerokujejo ostanki reakcije našim kmečkim delovnim združenjem kratko življenje in slabe uspehe. Vrsta novih gradenj prav v zadnjem času v dolenskih okrajih potrjuje, da se kmečke delovne združbe zavedajo, da je le v skupnem delu moč zdrav razvoj in modernejši, s tem

pa tudi hitrejši gospodarski napredek. Samo lani so naše združbe povečale vrednost svojih osnovnih sredstev (brez zemljišč!) po nižjih cenah za nad 237 milijonov, letos pa za okrog 135 milijonov, skupno torej za 372 milijonov dinarjev. To predstavlja ogromno obogatitev združne lastnine, ki se vedno bolj prepleta s splošnim ljudskim premoženjem, hkrati pa daje z vedno večjo vlogo združniških skladov in združniških svetov združnikom v roke vse možnosti, da bodo upravljali svoja proizvodna sredstva kot neposredni proizvajalci. Samo traktorjeve imajo kmečke delovne združbe v Sloveniji že 230, od katerih so jih 96 prejele od države kot splošno ljudsko premoženje.

Oprostitve investicijskih dolgov prinaša združnikom v kmečkih delovnih združenjih nove možnosti za doseg večjih dohodkov. Združbe se bodo zdaj, ko so se zneble skrbi za plačevanje investicijskih dolgov, v večji meri posluževale tudi kreditov, ki jih jim nudi država za gradbena dela in nabavo strojev itd. Saj so samo lani združbe pustile neizkoriščenih kreditov za skoraj 102 milijona dinarjev, od tega za gradbena dela 65 milijonov. Vse to brez dvoma prinaša v kmečke delovne združbe novega polata in volje do dela. Združniki — predvsem pa njihova okolica na vasi — vidijo, da država dejansko skrbi za razvoj kmetijstva. Pomaga pa jim predvsem zato, ker skrbijo za dvigovanje kmetijske proizvodnje na višjo in naprednejšo stopnjo, s katero bomo na čim lažji način dobili iz zemlje kar največ pridelkov, hkrati s tem pa odpravili izkoriščanje človeka po človeku tudi v poljedelstvu. Da je z vsem tem tesno prepleteno tudi bogatejša kulturno življenje in dvig splošne življenjske ravni kmečkega človeka, po vseh dosedanjih uspehih združenj ni treba še posebej dokazovati.

zaradi suše zelo majhen. Zato moramo v načelu odklanjati izgovore, ki se pojavljajo v nekaterih krajih, češ da so obveznosti prevelike. Pridelovalcem je bila znižana oddaja v vseh primerih, ko je žito uničila toča ali druge ume.

Začetek odkupa se je zaradi deževnega vremena in kasnejše mlačve nekoliko zakasnil. V Beli krajini so začeli odkupovati žito 1. avgusta, v novomeškem in trebanjskem okraju pa 9. avgusta. Najbolj so se prvi dan odkupa izkazali črnomeljski kmetje, ki so v enem dnevu oddali vse predpisane količine žita. V Metliki se je 17 posestnikov ni držalo razporeda, vsi drugi pa so pripeljali žito točno ob določenem času.

V okraju Trebnje se prve dni odkupa žita niso mogli pohvaliti. V redu so oddajali prvi dan odkupa žito kmetje v Catežu in okolici. Kmetje iz vasi Repče pri Trebnjem navodil KLO niso upoštevali, nekateri večji kmetje iz tega kraja pa so pripeljali samo manjše količine; hoteli so s tem »odpraviti« odkupovalce. Da tako ne bo šlo, so se kmalu sami prepričali. Kmetje iz Lukovka so doslej oddali v vsem okraju najlepše žito.

V trebanjskem okraju morajo KLO takoj izboljšati sodelovanje z odkupnimi postajami. Združbe imajo samo tehnično plat odkupa, vse ostalo pa je dolžnost in skrb krajevnega ljudskega odbora.

V novomeškem okraju so se pravilno lotili dela v Dol. Toplicah, kjer je član odbora ves čas sodeloval z združbo pri odkupovanju žita. Vse kaže, da bodo v Toplicah prvi zaključili odkup. V Smolenji vasi se je postavil z goljufijo posestnik Mihelčič iz Potovega vrha. Prišel je v zbiralnico po vrče, češ da jih doma sam nima. Dali so mu jih; Mihelčič

je nato pripeljal na videz prvovrstno žito in za tako blago tudi prejel plačilo. Kmalu pa se je pokazalo, da je v vrče nasul najslabše žito, le na vrh je dal nekaj prgišč boljšega. Žito je moral seveda odpeljati domov in oddati zdravo blago, imel pa bo seveda še sitnosti in nepotrebne stroške.

V kmetijsko združbo v Škocjanu je doslej pripeljala najlepše žito posestnica Marija Rupar iz Goriške vasi. Žito, ki ga je namenila za oddajo, je doma lepo prebrala in oddala prvovrstno blago.

V nekaterih krajih pridelek belih žit letos res ni tak, kakršen je bil včasih. Pridelek rži in pšenice se giblje v novomeškem okraju okoli 10 stotov na hektar, v trebanjskem je nekaj večji, v črnomeljskem okraju pa pridelek na splošno ni slabši. Nekaj manj je ovsu in ječmenu. V višjih predelih je pridelek belih žit prav dober, žito pa je tudi kakovostno boljše od lanske letine.

Čemu moramo odklanjati neupravičene izgovore posameznih kmetovalcev, da obveze ne bodo mogli izpolniti? Če pred lanskim jesensko setvijo so kmetje dobili sporočene obveznosti, koliko žita bo treba letos oddati. Med zorenjem žita je vsakdo imel dovolj prilike, da je točno in drugo škodo lahko prijavil. Vse ugotovljene primere škode so komisije medtem ocenile, obveznost pa je treba izpolniti. Za izgovori se v največ primerih skrivajo težnje, da bi se posameznik izognil obveznostim do skupnosti. Tak primer je bil n. pr. v Beli cerkvi, kjer je skušal dokazovati KLO s kmetijskim poverjenikom Makovcem vred, da »žita ni«, komisija pa je ugotovila, da imajo lepi pridelek kakor v krajih, kjer se kmetje niso pritožili.

Kaj mislite o »Dolenjskem listu«?

»Nova oblika in vsebina Dolenjskega lista me je zelo razveselila. Zdi se mi, da list zdaj veliko bolj ustreza svojem namenu. Čas je že, da ima Dolenjska lokalni časopis, ki nam vsem ugaja in piše o naših razmerah, težavah, dogodkih in uspehih. Tudi bralcem v moji okolici je list zelo všeč, posebno pa so pozdravili novo obliko. Ljudje tednik radi bero, toda zdi se mi, da ga še vse premalo poznajo...«

Tako nam je pred dnevi pisal naročnik G. A. iz Črnomlja in nam hkrati poslal več nasvetov, kaj naj bi Dolenjski list še prinašal. Da bi lahko ugodili željam vseh bralcev in naročnikov Dolenjskega lista, vas prosimo, da nam do 25. avgusta

odgovorite na naslednja vprašanja:

1. Kako ste zadovoljni z Dolenjskim listom? Kaj vam v listu ugaja, katere so njegove slabe strani? Katere stvari v listu najprej preberete, katere pa samo preletite?
2. O čem naj bi list še pisal?
3. Ali ste zadovoljni z dosedanjimi podlistki? Kakšnih podlistkov si želite v bodoče?
4. Ali pozna Dolenjski list vaša okolica, kaj pravijo o njem vaši znanci in prijatelji? Kako bi po vašem mnenju dvignili število naročnikov v vašem kraju?

Prosimo, odgovorite na vsa vprašanja, ako pa ne morete ali ne želite odgovoriti na vsa, pa vsaj na posamezna. V odgovoru navedite tudi vaš poklic. Odgovore pošiljajte na naslov: Dolenjski list, Novo mesto, poštni predal 33.

Uredništvo Dolenjskega lista

Ali so divji prašiči bolj zaščiteni kot kmečka polja?

Če potuješ ponoči skozi Suho krajino mimo obrobnih polj, slišiš čudne glasove: trobentanje, gungljanje z zvonic, ropotanje in piskanje, kakor da bi se v živi svet vrnili pravilni strahovi. Pa niso strahovi, le kmetovalci se borijo s starodavnimi sredstvi proti hudemu sovragu — divjim svinjam. Na izpostavljenih krajih so si postavili majhne utice in v njih vsako noč stražijo svoja polja. Od časa do časa tak »stražar«⁴⁸ ponoči zapiska, popoče ali zatrobenta, da z glasovi prežene divjačino. Dogodi pa se tudi, kot se je oni dan stražarju v Hinjah, da utrujeni zaspi, medtem pa prašiči uničujejo krompir ali žito dobrih 50 metrov stran od čuvajnice...

Škoda, ki jo na njivah in travnikih napravljajo divji prašiči, je iz leta v leto večja. Na poverjeništvu za državne nabave okrajnega ljudskega odbora Novo mesto prihajajo vsak dan prošnje za znižanje oddaje s priloženimi zapisniki o škodi, ki so jo povzročili divji prašiči. Ta škoda se giblje od 15% do 40% pridelka žita (predvsem oves in ječmena) za posamezne kmetije. Iz Krajevnega ljudskega odbora Podgrad je prišlo že sedem prijav, iz Birčne vasi štiri, iz Ajdovca deset prijav itd. Krajevni odbor Dvor poroča, da so prašiči uničili kmetu Jožetu Sadarju 250 kg krompirja, kmetu Edvardu Rajerju pa 5 arov pšenice itd. Na ekonomiji Kal so prašiči uničili 10 arov krompirja že takoj spomladi, ko je bil šele posajen. Dolga je vrsta podobnih primerov. Toda vse to je le majhen del povzročenih škod; v težke stisnjenosti, ne neprijetna škoda in uničevanje travnikov in košenin, ki so dobesedno preorane.

Po zakonu o lovu je dolžan okrajni ljudski odbor plačati škodo po divjačini na območju lovišč posameznih lovskih družin, na območju rezervatnega lovišča pa višji državni organ. Toda že sam način ocenjevanja škod je v večini primerov napačen in gre samo za tem, da se posameznikom zniža obvezna oddaja žita, ne pa tudi za tem, da se dejanska škoda kmetu plača. Ocenitev škod v odstotkih ne daje prave slike o škodi. Sicer pa ne gre samo za ocenitev škod in kdo jo bo plačal, pač pa zato, kako bomo škodo preprečili. Kaj je bilo do danes v tem oziru storjenega in kje je vzrok, da je škoda iz leta v leto večja?

Tri osnovne pomanjkljivosti so, ki jih lahko smatramo za vzrok, da se je škodljiva divjačina po vojni tako razmnožila. Razmejitev med rezervatnimi in ostalimi lovišči je bila napravljena ne po želji in predlogih okrajev in ne v interesu kmetstva ali splošnega gospodarstva, pač pa po želji posameznika na upravi državnih lovišč v Kočevju. V vasi Vrt pri Starem trgu ob Kolpi sta dva člana lovske družine. Dobrih 100 metrov od hiše jima divje svinje uničujejo poljske pridelke, vendar pa ne smeta s puško nad nje, ker je njuna vas s poljem vred na območju rezervatnega lovišča.

Mar za zdravnika v Ribnici res ne bo stanovanja?

Ribnica je že nekaj mesecev brez zdravnika. Prejšnji zdravnik dr. J. Oražem, ki je bil vseskozi pravi ljudski zdravnik, je zaradi težke bolezni moral pustiti službo. Na njegovo mesto bi bil moral priti drug zdravnik, ki pa ne more ostati v Ribnici, ker zanj ni stanovanja. Čudno se nam zdi, da ni mogoče dobiti stanovanja ravno za zdravnika, čeprav je bilo medtem že oddanih nekaj stanovanj. Če se nekateri v okraju izražajo, da »so veseli, da ni zdravnika, ker zdaj vsaj ni toliko obolenj med delavstvom«, potem res ni čudno, da vodje gospodarskih podjetij ne občutijo potrebe po krajevnem zdravniku. Ni jim mar, da hodijo ljudje iz oddaljenih krajev zdaj k zdravniku v Kočevje in celo v Ljubljano po zdravniško pomoč...

Kaj pravi k temu stanju sindikalna organizacija v Ribnici? Cemu molči Krajevni odbor OF?

V Hinjah gre meja med loviščem tik pod vasio in lovec domačin ne sme niti na konec svoje njive s puško, ker je to za njega že prepovedano ozemlje. Ali je zato čudnega, če Suhokranjčani pravijo, da so divji prašiči bolj zaščiteni kot njihova polja. Divji prašiči imajo naravno vzorno zatočišče v rezervatnem lovišču, kjer jih nihče ne preganja. Tudi število lovskih čuvajev v rezervatnem lovišču je precejšno, da bi držali stalez škodljive divjačine na določen višini. O kakem sodelovanju med upravo državnih lovišč in lovske družine dosedaj ni bilo slišati.

Druga pomanjkljivost so redki in slabo organizirani pogoni. Lovske družine se premalo zanimajo za skupne, dobro pripravljene pogoje, pa tudi udeležba vaščanov je vedno zelo majhna ali je pa sploh ni. Ko je organiziran pogon v določenem kraju, je dolžnost vsakega lovca in kmetovalca, da se ga udeleži in podreja navodilom vodstva, sicer je pogon brezuspešen. Po navadi se vsak kmetovalec pri pogonu izgovarja, češ, puško mi dajte, pa bom šel. Ko pa mu v poletju in jeseni delajo prašiči škodo, pa lahko cele noči straži brez puške in odganja škodljivo divjad. Letos v juniju je bil organiziran pogon v krajevnem ljudskem odboru Birčna vas, katerega se kmetovalci kljub pozivom niso udeležili, zdaj

pa pošiljajo vsak dan zapisnike o škodi, ki jim jo povzročajo divje svinje.

Ozkost pri izdajanju dovoljenj za posest in nošenje orožja lahko štejemo tudi še k vzroku, da se je stalez škodljive divjadi tako razpasil. Kolikim starim lovcom so bile po vojni odvzete lovske puške iz različnih, včasih tudi malenkostnih razlogov, ki ne bi smeli biti vedno vzrok za odvzem orožja in zavrnitev prošnje za izstavitve novega orožnega lista.

Kaj naj na kraju rečemo še h kratkovidnosti okrajnega aktivista, na katerega sta se pred dnevi obrnila dva kmeta v okolici Mirne peči s prošnjo za pomoč proti divjim prašičem, pa ju je osorno zavrnil z vprašanjem, kje da sta bila med vojno. Z nadutostjo in sektaškimi odgovori kmetom ne bomo pomagali pri uničevanju divjih prašičev. Treba je dejanj, predvsem pa odprtega srca za razumevanje težav, s katerimi se bori naš dolenski kmet.

Škoda, ki jo povzročajo kmetom — s tem po vsemu našemu gospodarstvu — divji prašiči, narašča. Prav bo zato, če se bodo oglašali k vprašanju, kako bi škodljivo divjad najučinkoviteje zatrli, tudi zainteresirani ljudje, postavimo kmetje, lovci, gozdni čuvaji in vsi drugi, ki jim je pri srcu uničevanje škodljivih divjih prašičev.

„Zapustila bom službo, ker nimam kje spati“...

Dve uri na novomeškem stanovanjskem uradu

»Tako res ne morem več živeti! Ves dan sem v službi, zvečer pa nimam kam položiti glave... Priljubljena bom zapustiti službo in oditi domov!« je potlačila mlada tovariška na stanovanjskem uradu. Dena imajo sicer sbo pri starih zakonih v Kandilji, toda ti jo gledajo vsak dan bolj postrani, ker jim res ne utegne pomagati pri gospodinjstvu. Zaradi neprestanih očitkov prenočuje dekle pri prijateljih ali pa kar v pisarni.

Vsa v solzah pride v urad stariša žena. Cemu ji vendar ne dodelijo druge sobe? V to, ki jo ima zdaj, ne gre in ne gre nikoli več, ker sta se z lastnico skregali, že od aprila dalje spi na klopi v pisarni raje, kakor da bi si prosila v dodeljeno sobo. Težko ji je, če se dve ženski, vsaka na enem koncu hiše, ne moreta sporazumeti za skupno življenje pod eno streho, kaj pa šele, da bi obe uporabljali isti številnik. Z vzgledno mero potrpljenja jo je stanovanjski referent komaj potolažil.

»Vsak dan se ločim, ker nimam stanovanja...« je nato skozi soze povedala naslednja stranka, stariša kuhinjska. Ki je bila pred meseci prestavljena v Novo mesto, sohe pa se vedno nima. Spi pri znanec na divanu, žena pa pričakuje v kratkem otroka...

»Kaj bom še dolgo čakal na sobo?« privrha nato v urad spet nova oseba. In tako naprej. Takl in podobni prizori se vrstijo na stanovanjskem uradu iz dneva v dan. Prištevno jim še nekaj sto pismenih prošni, ki težijo v uradu dolge mesece, pa tudi že leta... Novinar, ki je dve uri predelal ob nesrečnem stanovanjskem referentu, bi z lahkoto napolnil bežetnik. Kako je s stanovanji v Novem mestu?

Uhori stanovanjski referent tolaži, obljublja, polzveduje, kanzuje, predlaga, izdaja potrdila in nakazila, leta po mestu iz podstrešja na podstrešje, zapisuje dosepe prošnje in jim daje tekoče številke. Pri vsem tem mu pomaga poverljiv za komunalne zadeve in posebna stanovanjska stija, vse skupaj pa prav malo zaleže. Stanovanjska kriza v Novem mestu je velika in nujno terja učinkovitih ukrepov.

Ogledno si nekaj števil, da nam bo slika jasnejša! Iz leta 1947 je pri Mestni stanovanjski komisiji še vedno 7 prošni neresenih. Iz leta 1948 46 prošni in iz leta 1949 105 prošni. Letos se je nabralo 230 prošni za družinska in 80 prošni za samostanovanja. Vojake osebe so vložile 47 mlnih prošni za družinska in 6 za samostanovanja. Vse te prošnje čakajo ugodne rešitve — toda kje dobiti prostore?

Za zidanje novih hiš in za obnovo stanovanjskih hiš se je v Novem mestu doslej bore malo storilo. Potrebno bi so mnoge novih stanovanjskih zgradb, da bodo vsaj najnujnejše prošnje rešene. Prenekatero stanovanje pa bi ljudje že lahko dobili, če bi se razne pisarne in poslovni prostori izdali iz zasebnih stanovanj. Počistimo nekaj primerov: podjetje »Cezrada«⁴⁹ ima šest stanovanjskih prostorov za pisarne; Mestni odbor OF je v dveh stanovanjskih sobah: OZKZ je v stanovanju. »Oskrbas«⁵⁰ ali »Servis«⁵¹ prav tako. Gozdno gospodarstvo ima dve popolni stanovanji. Uprava mestnih podjetij in šivalnica perila dve veliki stanovanji podjetje Remot. Renat gosp. podjetji, književni center in morda še kdo drugi imajo vse stanovanjske prostore pri Končiču. Okrajni odbor vojskih invalidov, SAP, Odkupno podjetje in tako naprej in

naprej — najmanj 50 do 60 stanovanjskih prostorov se v mestu uporablja za poslovne prostore. Prenekatero pisarno bi bilo treba utesniti, mnoge ustanove in podjetja pa bi se že zdavnaj morala začeti znižati, da bi pisarne preselila v lastne prostore. Da jih ni? Zgraditi jih je treba in mestu vrniti njegov stanovanjski fond! Da živi danes v Novem mestu nekaj tisoč ljudi več kakor pred vojno, pač ni treba posebej dokazovati...

Novomeška podjetja so vse premalo mislila na gradnjo novih stavb bodisi za stanovanja ali za poslovne prostore. Zanimivo, za stanovanjsko komisijo pa zelo poučno je n. pr. dejstvo, da je navzile precejšnji decentralizaciji državne uprave mestni stanovanjski fond dobil vrnilnih le kakšnih 18 do 20 prostorov, v katerih so bile pred meseci pisarne. Prav v tem grmu pa tiči rešitev za prenekatero prošnjo, ki zamača kašitve.

Večjo delavnost mestne stanovanjske komisije ovirajo včasih nesporazumi med poverjeništvom za komunalne zadeve pri MLO in član komisije, ki bi radi hitro in življenjsko reševali zadeve, pa še zadevajo na razne ovire. Preveč se vmešava v delo stanovanjskega urada tudi višja stanovanjska komisija pri okrajnem ljudskem odboru, kar razumljivo, hromi delavnost mestne stanovanjske komisije, ki se upravičeno čuti ob neprestanem varuštvo ovirana. »Uredništvo »Dolenjskega lista«, ki se z novinarjem Radia Ljubljane vred in v svojo upravo (skupaj 6 ljudi) stiska v eni sami sobi, je pred mesecem zaprosilo za zamenjavo pisarne z uradom, ki ima zaposlene samo tri ljudi, ki pa imajo na razpolago 2 sobi. Po enem mesecu je mestna stanovanjska komisija prošnjo oddala okrajni stanovanjski komisiji, ki jo je seveda hitro rešila. »da prošnji ni mogoče ustreči, ker so dotični prostori namenjeni že za druge namene«. S takim, lahko, bi rekli papirnatim, birokratskim

Požarna varnost in dimnikarska služba

Marsikdo misli, da je dimnikarska služba samo zaradi tega, da dimnikar ometa, ker si kdo drug ne bi rad mazal rok. Dimnikarstvo je obrt, za katero je treba biti strokovno izučen. Dolžnost dimnikarja ni samo ometanje in čiščenje kurilnih naprav; njegova dolžnost je tudi, da strokovno ugotavlja, če so dimovodne cevi pravilno urejene. Marsikateri požar je nastal prav zaradi tega, ker je naprave niso bile v redni in je ozenj zaradi njih neupeli že dosti gospodarskih poslopi, ustanov in podjetij. Dimnikarska služba je vezana neposredno na splošno požarno varnost, zato tega dela ne more opravljati vsaka oseba. Da se prepreči nepotrebno uničevanje našega imetja, je dimnikarska služba zakonitost, s tem pa je dano tudi jamstvo za uspešno opravljanje požarne varnosti. Po uredbi je določeno, da morajo dimnikarji v predpisanim roku obvezno ometati dimnike in kurilne naprave v določenem okoliku.

Kurilnik (lastnik, organ upravljanja, najemnik ali upravitelj) zgradbe oziroma prostorov mora dopustiti dimnikarju ometanje dimnih odvodov, kurilnih naprav in mu ometanje plačati po tarifi, ki jo predpiše okrajni ljudski odbor po navodilu Sveta za komunalne zadeve LRS. Dimnikar je dolžan opozoriti vse tiste,

Bosanske sive v Nemčiji. Koraj, ena največjih zadrudnih vasi v Bosni med Tuzlo in Bičeljino, je pred kratkim poslal prva dva vagona svežih sli v Nemčijo. Kupili in pojedli so jih prebivalci Münchena. Zadruga bo letos izvozila 100 vagonov presnih in 30 vagonov suhih sli. Za izkupiček bodo zadrudniki v tujini kupili kamione in več poljedelskih strojev.

V Vukovaru so živila vedno cenejša. Ovčji sir prodajajo v zadnjih dneh v Vukovaru že po 150 din, polnomasten kravji sir pa po 50 din za kg. Sladkor je v Vukovaru za 100 din cenejši kakor v Osijeku. Krompir imajo po 15, droben krompir pa celo po 5 din kg.

Človeškega mesa mu — manjka... Neka angleška ekspedicija je našla na Cookovih otokih pri Novi Zelandiji starca, ki naj bi bil star 200 let. Mož se namreč spominja raznih ekspedicij v njegove kraje, posebno dobro pa ve za dogodke, ki so se zgodili pred 100 leti. Mož se je ekspediciji pritoževal, da mu v zadnjem času — peša spomin zato, ker ne je več človeškega mesa.

Prešernova in Cankarjeva rojstna hiša sta postali slovenska kulturna spomenika. Z odločbo vlade LRS sta postala rojstna domova Prešerna in Cankarja deležna posebne zaštite.

Štirje stoletniki žive v Soplju. Večkrat se sestanejo in pogovarjajo o časih, ko so morali tlačiti turškim begom, katerim so pustili svoje najbližje moči.

Obiranje hmelja v Savinjski dolini se bliza. Kmetje bodo plačali obiral-kam in obiralcem po 25 dnarjev za škap nabranega hmelja, polg tega pa jim bodo dali tudi hrano. Kdr ima čas, lahko lepo zasluži pri hmeljaških Savinjske doline.

Dve milijardi 378 milijonov ljudi je danes na svetu. Na začetku aše civilizacije je živeo na zemlji le približno 20 milijonov ljudi. — Med najbolj razširjenimi evropskimi jeziki je angleški jezik, ki ga govori 170 milijonov ljud na svetu. Drugi najbolj razširjen jezik — ruski, ki ga obvlada 100 milijonov, 90 milijonov govori nemški, 85 milijonov danski, 60 milijonov francoski, 48 milijonov italijanski in 40 milijonov portugalski jezik.

Križatija nas zanna

Več naših naročnikov se je obrnilo na uredništvo z vprašanjem, čemurne napredujejo obnovitvena dela na starodavni Križatiji. Bralci nam navajajo črpanka, ki sta bila objavljena v Dolenjskem listu lani 16. septembra in 7. oktobra ter pravijo, da je že minil april, v katerem bi bila morala biti prirejena v obnovljeni Križatiji razstava 10. obletnice ustanovitve OF. Učiteljše v Novem mestu nujno potrebuje z novim šolskim letom nekaj novih razredov, prav tako osnovna šola in ekonomska srednja šola, ljudska knjižnica pa navzlic vsej stiski sprostori s svojimi 30.000 knjigami le ne more na cesto.

Želje naših naročnikov in brcev nastavljam na Svet za kulturo in prosveto pri MLO Novo mesto in ga premo za javen odgovor kakšne načrte in MLO s Križatijo in čemu so vsa delazstala. Uredništvo.

1500 OTROKOM JE POMAGALA NA SVET

Na sindikalnem sestanku babic novomeškega okraja je ena izmed njih prosila za upokojele, češ da je že prestara za službo.

»Kaj, upokojiti, danes ko nas je zaenkrat še premalo, potrebe po babicah so pa velike? Tudi jaz sem že stara, vendar se pri vsaki mladi mamici sama pomladim in na upokojele trenutno še ne mislim.«

Tako je tovarišici odgovorila 68 letna Ana Pavlinova, najstarejša babica, ki dela v Skočjanu.

41 let že opravlja Pavlinova mama svojo službo vestno in pošteno. Pri ljudeh je zelo priljubljena, vsi jo imajo radi, saj jim kot izkušena žena vedno in povsod rada pomaga z nasveti. Maram ne pomaga samo pri porodih, temveč že pred tem. Kasneje jim pomaga z nasveti pri negi dojenčkov, ki jih v lažjih

primerih tudi sama zdravi. Podrjeje njeno dela e precej obširno; že sam Skočjan je zeb velik, zraven tega pa so v njenem dlokoru še vse okolice vasi, ki so raztresene po hribih in plinah. Čeprav je že v letih in boleha, vendar

Pavlinova mama nikdar ne odpavi nobenega človeka, ki pride po pomoč porodni, čeprav v grdem vremenu ali v temni noči. Za svoja leta je še zelo dobro ohranjena — menda jo mlade namice res pomlajajo — saj še vedno lere in piše brez oči.

Ana Pavlinova je bila rojena leta 1883 v Srednji vasi pri Kranju, lo končani šoli se je nekaj časa učila za šiviljo, leta 1903 pa se je poročila. Z možem mizarjem in dvema otrokoma je živela v siromaštvu, zato se je leta 1904, ko je bil razpisan tečaj za babilško šop, vpisala tuda oni. Končala jo je z dliliim uspehom in dobila babilško diplomu. Od leta 1910 do 1913 je delala kot zasebna babica, nato pa je bila nameščena v državno službo. Zaslužek sicer ni bil velik, vendar se je družina z njeno pomočjo laže preživljala. Med narodnoosvobodilno borbo je Pavlinova mama v svojih močeh pomagala partizanom zbirati s sanitetnim materialom. Osvobodilec je pozdravila z iskrenim veseljem. Ljudska oblast jo je ponovno namestila za babico v Skočjanu in ji za njeno lelo priznala tudi pošteno plačilo.

Z radostjo gleda Ana Pavlinova razvoj mladine, opazuje rast otrok ki jim je pomagala na svet, danes pa pet pomaga na svet že njihovim otrokom. M. V.

FRANČEK SAJE:

Kako so dolenski faroži ustanovljali svojo belo vojsko

(Odlomek iz knjige Belogardizem)

Ob ustanovitvi tega foruma je kanonik Kek-Branko poslal kaplanu Nandetu Babniku naslednje pismo:

»Dragi g. Nande! G. Jordan je prišel večerjati iz Ljubljane in danes ob 10. uri je bil pri meni sestanek, na katerem smo se pogovorili o porazdelitvi dela in sestavili forum, katerega predsednik je g. Jordan. Vas smo postavili za načelnika propagande... V Vaš resor spada vsa propaganda in organizacija vsega našega pokreta. Vsak četrtek ob 10. uri dopoldne bo pri meni sestanek...«

Upam, da boste to delo radi prevzeli v korist našega katoliškega pokreta in v blagor naroda...«⁴⁸

Kaplan Nande Babnik se je rodil 27. aprila 1913 v Zg. Šiški v Ljubljani. V ljubljanski bogoslovje je vstopil 1934. leta, rastle s fanatičnim redom Katoliške akcije, bil 3. decembra 1939 posvečen v mašnika in postal ljubljencec ter osebni prijatelj škofa dr. Gregorija Rožmana. Ker je bil jetičen, se je nekaj časa zdravil v Topolšcih, od koder je maja 1941. leta pred Nemci pribežal v Novo mesto in se zatekel k svojima teta-tama Alfonzi Babnik, stanujoči v Bergmanovi hiši na Glavnem trgu, in k s. Mariji Stanislavi Babnik, provincialni

prednici ubogih šolskih sester de Notre dame v Šmihelu pri Novem mestu. Tu je kot ognjeviti apostol Katoliške akcije in somišljenik kaplana Glavača razvil svoje pogubno belogardistično delovanje.⁴⁹ Njegovo podobo dopolnimo še z oznako, ki jo je napisal novomeški prošt Karel Čerin:

»Ime, ki se zadnje čase veliko imenuje, je Babnik. Kdo je to? Lahko rečem, da je malo duhovnikov, ki bi ga tako poznali, kakor jaz. Bil sem njegov novomašni pridigar. Ni star. Imel je novo mašo leta 1939. Ima zveze z najboljšimi duhovniki iz škofije. Poleg škofa in mene ga poznajo tudi prior in komtur Valerijan Učak. Da, imenoval sem ga celo za škofovega prijatelja. Svoj čas je spremljal škofa po birmah in vizitacijah po dekaniji Žužemberk, z njim pa je bil svoj čas (novembra 1942 — op. S. F.) v Rimu na avdijenci pri papežu Piju XII. itd. Res je nekoliko bolehen... res pa je, da ne pozna polovičarstva...«⁵¹

Razumljivo je, da je kaplan Babnik z veseljem sprejel Kekovo sporočilo, da so mu zaupali najvažnejše in najodgovornejše mesto v vodstvu bele zarote za

7

Dolenjsko in Belo krajino. »Sedaj je začel Babnik takoj zbirati dekleta iz Katoliške akcije, jih povabil za raznašanje časopisov kakor tudi za obveščevalno delo.« je povedal krojač Franc Pelko iz Novega mesta in nadaljeval: »Predvsem so bile Habbjan, Grile, Pelko Jožica, moja sestra... Priprave za četniško skupino je v glavnem vodil Debeljak... Tudi meni je bilo naročeno, naj pripravim obleko in perilo za nekaj ljudi. Dobil sem kos sivga blaga in takoj naredil obleko... Kar nenadoma pa je imel glavno besedo Babnik, ker je tako navodilo prišlo iz Ljubljane. Začel je neumorno delati, zbirati različni material, orožje in druge potrebščine ter vse plačal. To je bil znak, da je od neke dobi denar, ker ga drugače v Novem mestu pri družini in organizacijah ni bilo. Saj je značilno, da si je dal zase delati uniformo iz finega kamgar-na, ker je mislil, da bo postal komandant četniških odredov...«⁵²

Komandant snujočih se četniških jeder v Suhi krajini, na Primskovem in pod Gorjanci je v resnici bil bivši mornariški kapetan Janko Debeljak, zastopnik Mihalovičevega pooblaščenca majorja Karla Novaka. Kaplan Nande Babnik pa je bil njegov namestnik, ki je kapetanu Debeljaku pri izdajalskem delu pomagal s podporo skoro vseh dolenskih farožev!

Janko Debeljak je bil star pustolovec. V stari jugoslovanski vojni mornarici je bil aktivni oficir, ko se je pa zapletel v pomeverbe nekega bendca, so ga obsojili, pomilostili in odpustili iz mornarice. Naselil se je v Krškem, vodil Sokola in upravljal kino podjetje. Po

nemški zasedbi je z družino utekel v Ljubljano. V jeseni 1941. leta se je klatil po Dolenjski, se izdal za vojaškega odposlanca Osvobodilne fronte, polzvedoval za partizanskim orožjem in se na vsak način skušal vrniti v novomeški okrožni odbor Osvobodilne fronte.⁵³ Ko mu ta razbijaška igra ni uspela, je po smernicah majorja Novaka zahajal v Novem mestu le h kanoniku Keku in dr. Benedičiču, obiskoval nekatere novomeške liberalce ter jih povezoval v mihalovičevske mreže.

V začetku maja 1942 se je Debeljak dokončno naselil v Novem mestu, belogardistično-mihalovičevski štab pa si je s kaplanom Babnikom uredil v samostanu ubogih šolskih sester de Notre dame v Šmihelu, ker sta hotela, da bi izdajalska zarota bila čim bolj zakrita pred ljudmi. V ta namen je kaplan Babnik za svojo teto in samostansko prednico s. M. Stanislavo Babnik napisal izredno zanimivo prisego, po kateri je samostanska prednica tudi prisegla.

»Prisegam premišljeno in prostovoljno po treznem preudarku pri Vsemogočem Bogu, pri svoji časti, pri časti slovenskega naroda,

da bom brezpogojno ubogala vodstvo Mihalovičevega oddelka v Sloveniji,

da bom v vseh zadevah, ki se tičejo narodnega osvobodilnega gibanja in borbe proti komunistom in vsem drugim narodnim sovražnikom, brezpogojno pokorna Babniku Nandetu oz. duhovniku, ki bi za njim prevzel narodno-obrambno borbo v Šmihelu,

da bom držala v tičnosti vsa imena vodstva in vseh, ki sodelujejo,

da bom brezpogojno držala v tajnosti vse, kar vem o delovanju našega vodstva, vseh in vsakega posameznika sodelavca,

da bom brezpogojno držala v tajnosti do vseh, tudi do sester, ki si zapri-sežene, vse zaupane mi naloge in vse kar sem vedela o narodnoosvobodilnem gibanju pred prisego in kar bom vedela po prisegi.

S. prednica prisegam poleg tega še, da ne bom siliila ali kako drugače napeljevala zaprisežene sestre, ti radi redovne pokorščine niti pod kak drugo pretežbo, da naj mi izdajo zaupane tajnosti.

Tako mi Bog pomagaj! Zavedam se posledic, ki me loletijo zaradi prelomitve prisige po bžjih in svetnih postavah.«⁵⁴

Čeprav je prednica s Stanislavo Babnik s svojo prisego kaplanu Babniku obljubila tudi samostansko goslojube belemu štabu, ji nesheti obiski Babnikove sodelavce in kurirje niso bili posebno všeč, ker so preveč motili samostanski mir. To je opisala tudi ljubljanskemu škofu d. Rožmanu in ga prosila, naj se kaplan Babnik s svojim štabom umakne drugam. O škofovem odgovoru je šmihelska prednica s. Stanislava izjavila:

»Nato sem dobila od škofa Rožmana pismo, ki sem ga pa uničila, v katerem je bilo napisano, da mora vsak žrtvovati nekaj za domovino. In temu odloku škofa sem se morala pokoriti.«⁵⁵

⁴⁸ Nedatiran original v arhivu kaplana Babnika.

⁴⁹ Čerinovo pismo podpolkovniku Dežmanu komandantu III. bojne skupine slovenskih domobrancev v Novem mestu, okrož. sodišče v N. m. Ko 267/47/147.

⁵² Zaslišanje Franca Pelkota, arhiv jav. tož. LRS.

⁵³ Ivo Pirkovič, Belogardizem (rokopis) str. 46 do 48.

⁵⁴ S šmihlom pisan original v arhivu kaplana Babnika.
⁵⁵ Okrožno sodišče v Novem mestu, Ko 47/45 str. 11.

Ljudskoprosvetne organizacije trebanjskega okraja stojte pred obsežnimi naloga

Po II. kongresu Ljudske prosvete Slovenije se je delo v kulturno-prosvetnih društvih trebanjskega okraja nekoliko izboljšalo. Kdor pobliže pozna kulturno-prosvetne razmere v okraju, ve, da se Okrajni odbor Ljudske prosvete bori z najrazličnejšimi težavami. Največji problemi so: pomanjkanje prostorov, premala zavedenost članstva v društvih in šibka pomoč, ki bi jo morala prejemati ljudska od moških organizacij. Čestokrat leži skrajno delo na pesel članov, dozdaj pa se tudi, da opravila levi del vsega dela le en član, ki je gonilna sila udeleževanja v društvu.

Trenutno so v okraju organizirani tri sindikalna kulturno-umetniška društva in 10 kulturno-umetniških društev. V letu 1950 so društva uprizarila 32 iger s tremi repizmi, tri koncerte in pet večjih proslav. Leta 1951 se je stanje številčno in vsebinsko izboljšalo. Do 20. julija je bilo izprizorenih 21 iger z 20 ponovitvami, bilo je deset koncertnih in dva večerja. Poleg tega je bil organiziran kulturni program v tednu okrajne obrtne razstave.

Za okraj Trebnje je 13 ljudsko-prosvetnih društev vsakega premalo. Naloga okrajnega odbora Ljudske prosvete ter vseh zainteresiranih je, da bodo izkoristili vse možnosti, ki jih okraj še ima za ustanavljanje novih društev.

Povsod, kjer koli, bi se moralo organizirati delo s pionirji, organizirati izobraževalne tečaje ter knjižnice, bomo ustanovili izobraževalna društva. Ker imamo v okraju 22 osnovnih šol in pet nižjih gimnazij, bo v najslabšem primeru število naraslo vsaj za sedem novih društev. Z dograditvijo združenih domov pa bo mogoče še večji razmah.

V šolskem letu 1950-51 je delovalo le osem izobraževalnih tečajev. Številčno in kakovostno stanje teh tečajev je občutno padlo v primerjavi s prejšnjimi leti. Predvsem zato, ker so bili skoraj povsod organizatorji, vodje in predavatelji zopet le učitelji, čeprav so obstajale komisije za organizacijo tečajev, žal pa so bile te le na papirju. Najboljše tečaj v tem šolskem letu so imeli na Catežu. Učiteljski je uspešno, da je s člani kulturno-umetniškega društva znalo pridobiti za tečaj sicer samo mladino, ki pa je ves čas redno obiskovala tečaj in se po končanem tečaju vključila v kulturno-umetniško društvo in začela z veseljem delati v sekcijah, ki jih ima društvo. Zato je dobil izobraževalni tečaj pohvalo od izvršnega odbora Ljudske prosvete Slovenije.

Do meseca maja je bilo v okraju 27 knjižnic. Od teh je moral okrajni odbor Ljudske prosvete pet vseh knjižnic zaradi nedostavnosti vodje in bralcev ukiniti in knjižnice prenesti v večje sosednje knjižnice. Najboljša knjižnica je v Trebnju; ima 250 rednih obiskovalcev in 1200 slik. Za uspeh in stalni napredek skrbi poštovni knjižničar tov. Stane Koštal.

V društvih so najdelavnejše dramske sekcije. Čeprav se borijo z različnimi problemi kot so neprimerni odskri prostori, pomanjkanje knjiž, zaves, odrskega materiala in garderob, opazoma veliko veselje izrazev do igranja in gledalcev, ki komaj čakajo gledaliskih uprizoritev. Poveljati je treba zlasti delavnost dramskih sekcij v Trebnju in v Emetlju. Poleg drugih dobro naštrujenih in dobro obiskanih iger je trebanjska teraska družina naštrudirala Miklovo Zalo, s katero je nastopila doma in po gostovanjih v bližnji okolici. Veliko poštovnega in nesebičnega dela so opravili tov. Pavle Javali, kot režiser, tov. Tone Osteršek, kot garderobier, zlasti pa tov. Vilko Videčnik, ki je duša trebanjskega sindikalnega kulturno-umetniškega društva in gonilna sila kulturne dejavnosti v okraju sploh. Sindikalno kulturno-umetniško društvo Krmelj bo s prihranki, ki jih je dobilo z igranjem, predvsem na s prostovoljnimi prispevki in s prostovoljnimi delom, postavilo modern dvorano z odrom, ki bo odgovarjala tudi zahtevnejšim odskrim uprizoritvam.

Izmed vseh pevskih zborov imajo najlepše uspehe svetokirski, ki ga vodi tov. Volkarjeva, mirnski, ki ga vodi tov. Celarjeva, in Darkotov kvintet iz St. Lovrenca. Številno pevskih zborov ni zadovoljivo. Verjetno je vzrok v tem, da manjka dobrih pevovodij. Nujno bo treba organizirati nekaj tečajev, v katerih bi si tovariši, ki imajo veselje in sposobnost, izpopolnili svoje znanje.

Godba na pihala je v okraju pravzaprav samo v Trebnju, ki pa ne more napredovati, ker kljub prizadevanju ne more dobiti dirigenta.

Izmed tamburaških zborov je najdelavnejši zbor na Mirni. Če bi kupili dovolj instrumentov, bi lahko vključili v zbor poleg poštovanih starejših tovarišev še mladino, ki imajo veliko veselje do te vrste glasbe. Če bo dirigent zboru predelal s člani tamburaškega zbora še notno teorijo, pričakujemo od zbora prav lep napredek.

Najboljši orkester v okraju je v Mokronogu, ki ga vodi odlični dirigent in izvršni pianist zdravnik dr. Feme.

Na vseh proslavah v Trebnju se je izkazala sekcija za ljudske plesne sindikalnega kulturno-umetniškega društva »Josip Jurčič«.

Jurčič. Sekcija z uspehom vodi tovarišica Matičičeva. Žal pa je sekcija za ljudske ples v okraju zelo malo.

Prvi uspehi so bili doseženi tudi v delu ljudskih univerz. Razni strokovnjaki so o zanimivih vprašanjih predavali v raznih krajih. Največ uspeha je imel tov. Ing. Brovet, ki je s strokovnimi, toda zelo razumljivimi predavanji pridobil vedno večji krog poslušalcev.

Vse premalo pa je bilo skrb za pionirsko organizacijo in posamezne interesne skupine. Medtem ko so šahovske, recitacijske, športne in pevске sekcije delale že dokaj načrtno — največ s pomočjo učiteljskega — so bile skoraj povsod zapostavljene literarne, plesne in lutkarske skupine. Organizatorji lutkarstva v okraju je tov. Mirko Prijatelj. Bil je na tečaju in bo prenesel pobude za lutkarstvo tudi na ostala društva. Stremeli bomo morali za tem, da bomo vse skupine, kot n. pr. igralske, lutkarske, pevске itd. vključili v kulturno-umetniške odseke, v katerih si bodo društva vzajemno naraščala.

Pred organiziranimi ljudskimi prosvetnimi trebanjskimi okraji so letos pomembne naloge. Nanje se je treba pripraviti že zdaj, da nas bosta našla jenski in zimski čas sredi dela, ki bo posvečeno vzgoji in pouku našega ljudstva. Marsikje bo treba še zaratati ledino na kulturno-prosvetnem polju; ju: trdo bo šlo, vendar bomo z dobro voljo in odločnostjo lahko premagali vse težave. Kulturno-prosvetno delo naj zajame v letu 1951-52 široko množico prebivalstva v okraju Trebnje.

Mira Skarja.

KAJ BOMO GLEDALI V KINU

Ples na vodi. Poroka v vodi, ljubezen v vodi, ples na vodi, skratka — veliko vode, jazza, komičnih scen, pa pevc Lina Romay, Helen Forrest in Carlos Ramierez, spremljava odlični orkester in znanega umetnika-trompetista Harryja Jamesa, k temu pa lepe barve in še lepša ameriška dekleta, taka je prav na kratko vzeta vsebina filma, ki ga bomo gledali te dni v novomeškem kinu. Kdor bi v reviji — tako se reč imenuje — »Ples na vodi« iskal vsebine, je seveda ne bo našel. Zadevščina je zgrajena na vodi, ves »film je iz vode«, kakor je zapisal nek kritik. Edini namen tega filma je zabava, reklama in hkrati opravičilo za baletne, pevске, varietske in druge točke, ki se v revijah vrste. Čeprav imamo Jugoslovani drugačno mnenje od Amerikancev o zabodnih »revijah«, pa hkrati dobro vemo, da so taki filmi samo paša ušesom in očem ljudi, ki so vsega sit. V Ameriki so revije doživle največji uspeh in vzpon.

Revijo je režiral George Sidney, igrarja pa Red Skelton, Esther Williams, Basil Rathbone in Jean Porter z velikim številom drugih lepotic in ostalih zvezd s filmskega neba. — V Novem mestu bo film do 23. avgusta.

Morski volk. V prihodnjem ameriškem filmu, ki ga je izdelala znana družba Warner Bros, glavni vlogi pa igrata John Garfield in Edward G. Robinson, se nam bo odkril košček sveta, ki ga je rad opisoval Jack London. Kapitan Larsen je osrednja postava v filmu in romanu, ki nazorno kaže surovo življenje na morju v letih, ko so ga obvladovali še jadrnice. Ladja »Duh« lovi tuljunge, slovi pa po tem, da na njej ni dobro služiti zaradi krutega kapitana. Policija preganja mladega fanta in dekle, ki se zatečeta na ladjo, naključje pa vrže na krov tudi nekega pisatelja. Sredi morja postane vsem trem jasno, da so v oblasti »moža z železno pestjo«. Nemirno, pustolovsko življenje robahtih pomorščakov je prepleteno z nasiljem, v katerem se trije ljudje, tuji na ladji, ne znajdejo. Film nazorno slika razmere, kakršne je opisal Jack London, pokaže pa tudi konec ladje, ki se s kapitanom in pisateljem pogrezne v globine morja.

V zvezi z reorganizacijo finančnega poslovanja, decentralizacijo državne uprave in preusmeritve naše trgovine je tesno povezana tudi reorganizacija šol za učence v trgovini, ki morajo vzgajati naraščajočo našo gospodarstvo in družbeno razvoj.

Bivša distributivna trgovina, ki je bila le nekaj preskrbovalni aparat za potrošnike in takratni nujen provizorji, ni zahtevala

Prispevki k zgodovini Dolenjske

Otmarske stare:

NOVO MESTO PRED DESETLETJI

(Nadaljevanje)

Zdravniki: okr. zdravnik Ipavic, 1885, Dr. Martin Razpet, 1885. Dr. Ivan Vavpotič, okr. zdravnik, 1888. Bervar, okrajni zdravnik, 1888. Dr. Peter Defranceschi, primarij, 1898. Dr. Strašek, primarij, 1909. Dr. Buh, primarij 1911. Dr. Božidar Küssel, 1913. Dr. Pavlič, 1915. Dr. Choleva, 1915.

Živnozdravniki: Hejbal, nemški Ceh, 1884. Otmarske, 1884.

Lekarne: Bergman, 1885. Fr. Haika, 1886. Dom. Rizzoli, 1888. Drago Andrianič, 1900.

Odvetniki: Dr. K. Slanc, 1885. J. Jagodic, sod. sv., 1885. Dr. Josip Rozina, umrl 1889. Dr. Jak. Schegula, 1890. Dr. Jančič Škedl, umrl 1891. Dr. Vlad. Žitek, 1896. Dr. Globovnik, 1909. Dr. Ign. Malnerič, 1914. Dr. Ivo Česnik, 1919.

Gasilsko društvo: Gustav Luser, 1885. J. Gustin, 1904. Preželj, 1924.

Zobozdravniško prakso so izvrševali dentisti iz Ljubljane, ki so vsako leto prišli za nekaj dni v Novo mesto, in sicer: A. Paichel 1887, Dr. A. Praunsais 1904. O. Seydl, 1906.

V mestu je obstajala tudi »Zadruga čevljarjev«. Občni zbor je bil leta 1919.

Trgovci: Adolf Pauser (sedaj Koncilija, tik Rotovža), 1885 — specerija. Anton Kalčič (sedaj mesnica Dolence), 1885, specerija. Adolf Gustin, na Glavnem trgu, specerija. Leopold Kopač, specerija. Tone Virant, Glavni trg, hiša J. Kobeta, manufaktura, 1885. Karel Durini, Glavni trg — specerija. J. N. Surz, Glavni trg (Smalčeva hiša), specerija — 1885. Anton Jarc, Glavni trg, 1885. Jože Medved. Anton Kastelic, suha roba, umrl 1903. Demeter Stefanovič, Ljubljanska cesta. Franc Kavalič, umrl 1896. Franc Božič, Glavni trg (hiša Julij Kobe), umrl 1917. Josip Ogoreutz, Glavni trg, manufaktura, umrl 1894. Strauss, Glavni trg (Pausarjeva hiša), železnina, 1885. Val. in Alfonz Obak, Glavni trg, specerija — 1885. Fr. Perko, Glavni trg, 1890. Tandler, Glavni trg knjižar, 1885. Franc Seidl, Glavni trg, steklarna, 1885. Pilpah Marija, Glavni trg. Franc Kenda, Glavni trg, umrl 1917. Ivan

Krajec, Ljubljanska cesta, tiskarna in trgovina s papirjem, 1885. Ana Muhvič, Ljubljanska cesta (Bata), mešana trgovina. Franc Kastelic, Kandija, 1900. Gustav Forgazs, urar in zlatar, 1900. Franc Goleš, urar.

Novo opekarstvo na Smoletovem svetu pri Zabji vasi zidajo A. Hočevar, I. Ogorutz in R. Smola leta 1906. Polom te opekarne v marcu 1911.

Novo mesto je imelo takrat tudi svoje strelišče pod vojašnico oz. sedanjim okrožnim sodiščem nad Krko. Bilo je deloma zidano, deloma leseno postopje, iz katerega so streljali čez Krko na desni breg, kjer so bile tarče. Obiskovali so jo posebno častniki vojske posadke.

V mestu so bila tudi tri kopalista na Krki. Prvo je bilo pod strelščico, drugo na dolnjem koncu Loke nasproti moške bolnišnice. Ob plitvi vodi se še zdaj vidi nekaj brunov, tretje pa je stalo na gornjem koncu Loke pred železniškim mostom. Bilo je največje z mnogimi kabinami in z oddelkom za moške, ženske in otroke.

Da bi se znebili vsakdanjih skrbi in se razvedrili, so vsačani ob nedeljah in praznikih radi obiskovali dobre gostilne v bližini mesta, pa tudi oddaljeneje kakor Štemburjevo v Kandiji, Drenikovo — Čefidel — v Bršljunu. Matkovo in Gotni vasi, Bojančevo v St. Petru, Šmarješke toplice z gostilnami Zorko, Hasl, Majzeljevo gostilno v Beli cerkvi, gostilno na »Ušivcu« pri Birčni vasi in pod.

Priljubljena izletniška točka je bila Trška gora z vinogradi in zidanicami, v katerih se je točila zlahka kapljica; le pot domov je bila več in manj nerodna. Posebno živahno je bilo na Trški gori vsako leto 8. septembra.

Pobožni meščani so radi hodili na »božja pota«, da so se znebili svojih grehov, predvsem pa seveda zaradi kratkočasje. Obiskovali so cerkev sv. Ane pri Grabnu, posebno pa sv. Roka v avgustu (pri Pogancih), kjer je skrbela krčma pod vejico v hosti za telesni blagor romarjev.

Trgovska šola za Dolenjsko

od prodajnega kadra take sposobnosti, spretosti in razgledanosti, kot je to potrebno za kader v pravi socialistični trgovini. Večji del operativnega kadra je bil takrat iz šol in nekajmesečnih tečajih, kar je delno zadostilo takratnim potrebam.

V naši bivši distributivni trgovini ni bilo načrtov pri sprejemanju novega operativnega kadra; sprejemalo se ga je ne glede na šolsko predzobrazbo in na druge kvalifikacije. Češ saj bodo tečaji izšolali prodajni in nakupni kader. Dnevno časopise je nato stalno prinašalo članke o nespособnosti in nekulturnosti trgovinov.

Zvezní in republiški svet za prosveto in kulturo, oddelek za strokovno šolstvo, zvezní in republiški svet za blagovni promet so se odločili tudi zaradi tega za novo organizacijo šol, v katerih naj bi se izšolali operativni naraščajoči za trgovine.

Okvirno so te reorganizacije naslednje: 1. Demokracizacija in decentralizacija upravnega in usmerjevalnega organa šol. V Ljudski republiki Sloveniji bomo imeli šest šol. Šolski okoliš nove meške šole obsega okraje Črnomelj, Grosuplje, Kočevje, Krško. Novo mesto in Trebnje. V šolskem odboru so vsi poverljivi za trgovino in preskrbo okrajev, poverjenik za trgovino in preskrbo Mestnega ljudskega odbora Novo mesto, ter direktor šole, ki je sekretar odbora, dalje tudi voljeni člani iz državnega in združnega trgovskega sektorja okrajev. Ker so zadnji v večini, je s tem podan podatek demokratičnosti tega odbora. Ti člani so bili voljeni na sestankih delavskega sveta in na sestankih ljudskih odborov. Odbor so sestavljali tudi predstavniki M. Počkaja, načelnika za strokovno šolstvo pri Glavni upravi za trgovino in preskrbo v Ljubljani, ki z veliko razgledanostjo vlaga vsa prizadevanja za dvig tega šolstva, v Novem mestu letos 7. julija. Za predsednika odbora je bila soglasno izvoljena tovarišica Milka Kolenc, poverjenik za trgovino in preskrbo pri okrajnem ljudskem odboru Novo mesto.

Drežič.

Pred 400-letnico slovenske knjige

Svet za prosveto in kulturo pri MLO Novo mesto in SKUD »Dušan Jereb« sta objavila program za proslavo 400-letnice slovenske knjige. Recitacijski večer, koncert orkestra in »Ta veseli dan ali Maček se ženi«, to je vse, kar bomo imeli v času tako pomembnega jubileja v slovenski kulturi. Knjižne razstave ne moremo šteti za mestno prireditve, ker bo okrajnega pomena kakor je okrajnega pomena tudi študijska knjižnica.

Mislím, da bi bilo prav, če bi se o tej jubilejni proslavi pogovorili, kajti več glav več ve in tudi ni nikomur zameriti, če prežre kak stvar, ki bi jo bilo treba pravi v tem času urediti ali napraviti. Mnenja sem, da je proslava 400-letnice slovenske knjige tudi zato, da se naša knjiga razširi med najširše sloje prebivalstva in da se našo knjigo tudi priljubijo delovnemu ljudstvu. V Novem mestu imamo ljudsko knjižnico, ki ima preko 1500 knjig in dnevno tudi do 50 obiskovalcev oziroma izposojevalcev. Ta zelo pomembna vzgojna ustanova pa je v prostoru, ki meri reci in piši — 6 kvadratnih metrov. V takem prostoru prav gotovo ne more dostojno poslovati, kaj šele, da

bi si uredila prepotrebno čitalnico. Iz leta v leto, od ene do druge proslave si zadajajo najrazličnejša društva in organizacije naloge, da bodo uredile knjižnico in čitalnico, vendar pa ni od vseh teh zadolžitev in obljub ničesar. Velikokrat je bilo že govora o razširitvi knjižnice v vseh prostorih prilijčja Prosvetnega doma, vendar pa še danes v skrajnem desnem lokalni domuje pralnica in čitalnica umazanega perila. Menim, da bi bilo prav, da bi se vsaj za to proslavo uredila knjižnica in v njej čitalnica, tako da bi se vsi lokali Prosvetnega doma povezali, v njih pa uredila knjižnica in čitalnica. S tem bi zelo lepo in pomembno proslavili 400-letnico naše knjige.

V programu ni nikjer zaslediti predavanj Ljudske univerze o naši knjigi, pi sateljni, o času, v katerem se je rodila naša prva knjiga in o borbi za dostojno mesto naše knjige itd. Vsekakor bi bilo prav, če bi se ob tej priliki odkrila plošča na novi hiši ob Ljubljanski cesti trem velikim kulturnim ljudem, kakor so bili pesnik Miran Jarc, slikar Ivan Vavpotič in skladatelj Anton Foerster, prav tako

pa tudi plošča ali celo kaj več slovenskemu pripovedniku Janezu Trdini. Končno bi bilo treba vzeti v premislek tudi ploščo v gimnaziji, na kateri naj bi bila vklešana imena vseh kulturnih ljudi, ki so ali hodili v novomeško gimnazijo ali pa bili na njej profesorji. Taka plošča bi ne spominjala samo na velikanski delež, ki ga je dala novomeška gimnazija slovenski kulturi, ampak bi dajala tudi zavest in pobudo za delo sedanji gimnazijski mladini.

Končno bi omenil tudi sam program proslave. Ali ni program preskromen za novomeške prilike? Ali res ni mogoče dobiti kako drugo odsko delo kakor »Ta veseli dan...«, ki je bilo igrano v Novem mestu že večkrat in zadnjikrat pred tremi leti. Morda pa bi gledalščniki le našli kako delo, ki bi bilo vredno, da se ga igra za tak odlični jubilej.

Marsikaj drugega bi bilo še možno prirediti za 400-letnico slovenske knjige in prav zato bi bilo prav, kot sem že v začetku omenil, da bi se bilo treba pogovoriti in razmisliti o tej proslavi.

IVO PIRKOVIČ

PRISEGA mrtvemu bratu

2

Začudil sem se. »Ne bi bilo dobro, da se vračam domov,« sem menil zaskrbjeno. »Veš nekaj, česar ne bi smel.«

»Vlekel bom tu, dokler bom mogel, ko pa me ne bodo hoteli odpeljati, si bom dal izrezati kroglo,« so mi kakor iz daljave plale na ušesa besede jetnika, ki je končal svojo zgodbo in spet globoko sklonjen, kakor pod težkim bremenom, le še polglasno zase preudarjal svojo mračno bodočnost.

Burne misli so me zanašale v rojstno vas in zadnjo noč, ki je do tistega trenutka nisem hotel in nisem mogel pripoznati za izvršeno dejstvo. Saj je bila proti vsaki pameti. Saj ni mogoče in se bo zato izkazalo, da je vsa stvar drugačna, kakor se vzemirljivje sanje jutraj razkade v prijazni resničnosti.

Dva dni in eno noč že nisem zatislil očesa. Imel sem vročo glavo in se mi je zdelo, da so bile vse le hude sanje, od katerih se ves motoglav še vedno nisem povsem zdrnil. Ob jetnikovi povesti pa me je prešinilo spoznanje: saj mi Jože Primožič pripoveduje vendar zgodbo po noči ubitega brata. Tisti strašni perpe-tuum mobile »zakaj? zakaj? zakaj?«, ki mi je žagal pamet in me delal blaznega, je običaj ob preprostem jetnikovem odgovoru: »kar tako!«

Neverjetno, nečloveško, pošastno... »kar tako!« Nemara za lovsko trofejo, s katero si bo nepisnem Kalabrije zaslužil mesec dni dopusta. Nepopisna sreča, da vidi tlačen mogočnega kneza Tolonija po dveh, treh, če ne celo petih letih v rodovitni Campagni ali starodavni Apuliji spet svoj dom in otroke, je pač vredna glave neznanega barbara iz novega Ilirika: je vredna, da pogine zanjo naivni kmet Učjak iz Gornje Stare vasi, ali divji lovec Primožič z Otoka ob Kolpi, ali celo neki

umazan kovač Pirkovič, za katerega imajo rimski uradniki vrh vsega še zapisano, da je bil komunist. Saj so njihove glave slavi in mogočnosti Mussolinijevega papeškega večnega mesta prav tako nepotrebne, kot so bile ilirske ali noričanske brez haska za veličino Cezarjevega ali Neronovega antičnega Rima.

Takrat me je postalo sram samega sebe, domišljavega šolanega človeka, ki ga je prirodna bistroumnost preproste fantia naučila modrosti; sram učene vere v razumnost vesoljstva, v katerem da se nič ne zgodi brez pametnega in smotr-nega vzroka, »kar tako!«; sram svojega nainnega prepričanja, da je moral biti doma ponoči vsekakor tragičen nesporazum, ki terja nekega razjasnjevanja in dokazovanja.

Človeka so ubili »kar tako«. In kako so vse natanko preudarili! Tudi bratu Jožetu so zaklicali »avantisti!«, ker streljali v hrbet bežečemu človeku ne terja poguma. Pravzaprav terja od vseh oblik ubijanja še najmanj srčnosti. Neznatno mrvice srčnosti, ki jo je Stopanijevim vojakom grom lastnih pušk še to vzel, da so se s kraja zločina pognali kot čreda splašanih konj.

»Avantisti!« pa so zaklicali seveda tudi zato, da bi se zgodilo »na begu«. Drama na Kolpi se razlikuje od šentjernejske le v tem, da marešalo iz Metlike ni bil toliko previden, kot centurij Mario Stopani, ki je težko ranjeni žrtvi na tleh pognal

še kroglo v čelo. Napak je bilo le to, da je v nenajemnem razburjenju pozabil, da bi jo moral pravzaprav v tilnik, da bi bilo v skladu z bajko o »begu«, ki jo je centurij rimske legije že navsezgodaj po usodni noči vsejal med vzemirjenje ljudi in jo je tako vpisal tudi župnik Cerkovnik v uradno matično knjigo. Kriv pa je zadrege navsezadnje le vojak, ki je mrtvega stražil in v svoji topoglavosti ni razumel Stopanijeve strogosti, da ni nikogar puščati blizu. Blagi vojak ni slutil, da bo mati, ki je v svojem sočutju skrivaj spustil k mrtvemu sinu, videla tudi izdajalsko ranico nad očesom in da se bo tako njegova človečnost maščevala nad častjo njegovega starodavnega, večnega, krščanskega in kulturnega Rima, nad samodopadljivo antično »virtus romano«.

V vsej naši hiši človeških nadlog in trpljenja je tisti čas nekaj sto ljudi hrepelo po zdravju in pet jih je umiralo in okrog slehernega so tekali zdravnik in strežaji z vsemi iznajdbami sodobnega razuma, boreč se z vsemi telesnimi in moralnimi močmi volje, da bi premagali najneopeljivšejo uničevalko — človeško smrt, ali bednemu človeku podarili vsaj nekaj dni, vsaj nekaj ur čez mero, ki jo je naklonila narava sama. Zdravnik se je mnogo trudil tudi s človekom, za kate, rega je za trdno vedel, da mu stoji ob glavi smrt, češ da je zdravnik vojskavč, ki mora za človeka bojevati tudi vse očitno zgubljenosti bitke. Tako so mi govorili in

so se mi zdeli kakor norci, lažniki in strahopetni skrivači. Kakšen nesmisel! Čemu ne puste smrti, kar je za trdno nje nega, in ne hite reševati zdravih ljudi, če jim je res do humanega otevanja človeških življenj? Kakšna nespamet, še z drobnogledom stikati za nevidnimi so vržniki človeka sedaj, ko so se nevarni orjaški bachi ogroženega človeštva oholo sprehajali po cestah in z bredami ugo nabljali ljudi »kar tako«, nečlovečnje od črnih kod, kolere in kuge, ki dovolijo jejo svojim žrtvam vsaj, da se poslove od domačih in vsaj mrtve spet vračajo svojem.

In takrat se mi je zdelo, da moram še enkrat ponoviti prisego mrtvemu bratu, ki sem mu jo dal pred nekaj urami, ko so ga močno zastraženo, kot da ga jih je strah še mrtvega, v lojtničah vlekti mimo hiše b skrivnemu pogrebu in me je še stlepila vera v tragičen nesporazum.

Imel sem težko in vročo glavo. Dva dni in eno noč že nisem zatislil očesa. Misli so se mi vzborno vrtinčile in se za plelate v brezupno nerazrešne voze.

Tudi Zida sta mi pripovedovala svoji zgodbi, ko se je v nekaj dneh stajal led prvega nezapajanja. Negovani gospodski človek z orlovskim nosom in zlatimi očali, Vladimir Ullmann, iz zagrebške hiše premožnih industrijev, je bil študent manchesterske visoke šole za pletilstvo, v kateri se je pripravljval da prevzame očetovo industrijo. Za veliko noč ga je vojna zatekla v domovini in se ni mogel

več vrniti na Angleško. Iz ogrske puste je vdrl v deželo sovražnik in z njim Pavelčičevi ustaši.

Takrat se je za ljudi njegove krvi začel križev pot nezasičenega ponajanja, trpljenja in iztrebljanja. Na hrbitu so jim našli rumene Davidove zvezde (pozneje so jim jih prestavili na rokave) kot sramotna znamenja in v oznanilo, da te »nečiste rase« ne varuje nobena postava več, razen one, iz mračnega Jasenovca, ki je kot apokaliptična zver žrl človeške množice Judke so zapuščali domove, se skrivali, si ponarejali imena in obraze in v trumah bežali čez meje, kjer so nanje prežali podkupljivi ustaši in jih kot vodniki in čolnarji na Kolpi lakomno odirali zadnjih ostankov rešenega imetja. Včasih pa se je izvil iz goste noči zamolkel udarec, presunljiv krik in težak pljusk vode in so se udarci vesel zopet naglo oddaljevali, še preden je čoln pristal tokraj reke.

V opuščenih judovske hiše pa so videli ustaši, odnašali koristne stvari, umetnine in dragocene preproge in spalni na naslanjajih po kuhinjah, ker jim je v saloni in spalnicah nevarno spodorovalo.

Tudi Ullmannovi niso čakali, da jim ugrabijo imetje in jih odvlečejo v taborišče smrti, čigar pošastna senca je padala že čez vsa dežela, od Drave do Drine na novih mejah razčetrčene Srbije. Starejši Ullmann je zginit in se oglasil z varnega v Trstu. Mati je, skrita na cisterni romunske nafte, pribežala čez mejo s tri sto rešenimi židanki. V Ljubljani pa ji je zlati zaklad lakomno izpulili laški vojaki v črni srcaji in ji v prepriču, ki je nastal zaradi tega, ponudil polovico naraj, če bo molčala. Ko pa mu Judinja tega ni hotela obljubiti, ji je ugrabil vse in ji o tem napisal »uradno« potrdilo.

Drobtine iz dolenske popotne malhe

»Dragi Janez Popotni, pošiljam ti nekaj drobtinice za dolensko malho... Tako mi je te dni pisala znanka iz Kore nitke v trebanjskem okraju. Pismo iz Črešnjeca pri Semiču je bilo še bolj ganljivo: »Upam, da boste dobili moje pismo. Nikar se nas ne izogibajte, kakor se nas vsak okrajni aktivist, tako da smo čisto osamljeni...«

Hudirja, teden sem bil na dopustu, pa se je nabralo doma pisem in dopisnic, da sem jih v enem dopoldnevu komaj prebral. Kam vse me vabijo! Na Črešnjec, da bi pogledal, kdo črta imena iz seznama nosečih žena in kdo se masti z mlekom v prahu in z jajci, čeprav ima obojega dovolj doma. V Korenitko, da bi pomagal izračunati Francetu, kako bo z dveh grunтов od 5000 kg žita lahko oddal 1500 kg; na Pluski bi se moral pogovoriti z Micko, kako bo plačala davke, ker oddaja zdaj samo 8 litrov mlečne vode v zbiralnice. Pa v Metliko so me klicali, v Podgrad na Gorjanje, v Prekopo, v Bršljin, pa v Stari trg in ne vem kam še vse.

»Hodi k nam, hodi!« Prijazno pisemce družabnih Belokranjcev me je prvo zabililo na pot. Mimo novega mostu v Gotni vasi sem jo pozno popoldne mahnil po veliki cesti čez Gorjanje. Prijeto je pihljalo od Trdinovega vrha. Mrak me je zalotil v Bukovčah pri Dolžu, kjer imajo zidanice Podgračani. Hotel sem poiskati prenočišče, pa je nenavaden prepričeval mojo pozornost. V neki zidanci sta se kregala bog in hudič, da se je vse treslo.

»Jaz sem bog, ti si pa hudič, zato ne boš spal z menoj v postelji!« je kričal inteligenten glas z grgrajočim prizvokom. »Čeprav si ti bog in jaz hudič, te bom kresnil, da boš zletel pod posteljo!« mu je med kolanjem pljudno odgovarjal hripav kmečki glas.

Pomislil sem na objubljeni konec sveta in jo hotel pobrisati, pa sem zaslišal pomirajoči glas; menda je bil gospodar zidanice, ki je miril sprta duhova. Ves trd od strahu sem premišljal, kako sta prav na Gorjanjih dva večna nasprotnika trečila drug na drugega, medtem pa je hrabri posredovalec že prišel iz zidanice in me zagledal.

»Nikar ne beži, Janez, saj ni nič hudega! Le gospod župnik in Jože Kastelic iz Vinje vasi sta se ga napila, zdaj pa ne moreta domov in bosta spala na eni postelji. Se bosta že pomirila, ne boj se! Na, pij!« Prijaznost hišnega gospodarja mi je vtila novih moči, blizu boga in hudiča pa ni nisem hotel prenočevati.

Kmalu sem bil spet na veliki cesti Zarja me je dobila nad Metliko. Osem deset let ni karsibod, zato sem z veseljem pozdravil metliške gasilce. Na svečani akademiji sem se najokal kakor že dolgo ne, tako žalostne prizore so nam pokazali. Bolj veselo je bilo na Pungartu na veselici. Če bi imel srečo, bi lahko pri srečolovcu zadel nemški nož, ki so ga dobili zastoj iz Amerike ali pa zbirko svinec.

Velik gasilski nastop v Črnomlju

V nedeljo 12. julija je priredila Okrajna gasilska zveza v Črnomlju obsežno proslavo, na kateri je sodelovalo 12 gasilskih društev. Pri dopoldanskih vajah je vzbudila posebno pozornost četa pionirjev PGD iz Metlike, ki se spušča ponesrečena po vrvi. Vaja je bila prirejena na poslopju okrajnega odbora. Gasilci iz Tribuše so se postavili z žensko vrsto, ki je z ročno brizgalno napadala goreča poslopja v bližini okrajnega magazina. Vaje so bile prirejene v okviru tekmovanja gasilskih društev. Največ točk so dobila gasilska društva Drašiči, Metlika in Črnomelj.

Po vajah je bil zbor vseh čet pred poslopjem OK KPS v Črnomlju, četa iz Drašičev pa je pokazala trdnelni napad v suhi vaji. Brizgalni poveljniki Julij Malesič in njegov namestnik Franc Malerš sta po nastopu pozdravila vse pionirje, gasilce in gasilke — vseh je bilo 220, mimohod gasilcev pa so pozdravili predstavniki gasilskih organizacij. Na Gričku se je popoldne zbralo ogromno Belokranjcev k prosti zabavi. Izkupilek prireditve je bil namenjen za nakup novega orožja za prostovoljno gasilsko društvo Črnomelj. A. K.

Dvorana v Brsljnskem Zadržnem domu je odprta

V nedeljo, 14. dni pozneje kakor je bilo prvotno dogovorjeno, so v Brsljnu svečano odprli dvorano novega zadržnega doma. K otvoritvi se je zbralo blizu 400 ljudi. V imenu MLO je pozdravil prebivalce Brsljina in okolice tajnik Franc Zagorec. Sledil je kulturni spored z ljudsko zabavo.

Narod si bo pisal sodbo sam

Vladimir Bedijer — »DNEVNIK«, drugi del
(Nadaljevanje)

Ljubljana je bila v letu 1943 spreminjena v trdnjavo. Italijanska posadka se je povečala na 40.000 mož. Pripeljali so tudi 2000 italijanskih policajev. Pred uradi so zgradili bunkerje, okrog mesta so napeljali bodočo živo; prirejali so bloкаде. Vse moške in ženske iz obkoljenega mesta so vodili v posebne barake, kjer so jih legitimirali in preiskovali. Mnoge so takoj poslali v taborišča, toda Ljubljane niso ukrotili. Okrog 7500 Ljubljancov so odpeljali v koncentracijska taborišča, na strašno brezdelje v Gonarsu, toda Ljubljana ni klonila. V vsaki ulici, malone v vsaki hiši in podjetju je bil odbor OF. Posebno aktiven je bil VOS — organ OF za varnost in obveščevalno službo. Samo močni podporni prebivalstva se je moral VOS zahvaliti, da je lahko razvijal tako dejavnost, tako junaštva, da se je Ljubljana spremenila v državo v državi. Izvršni odbor OF je imel vsako jutro na svoji mizi celo knjigo poročil VOS o delu sovržnika, in celo vrsto najdragocenejših obvestil. Iz vsake ulice je dobival VOS poročila o sumljivih ljudeh. Nekega jutra je Bevc prebral, da se v tej in tej ulici skriva sumljivi mož. Tisti mož je bil on sam! Tovarišu, pri katerem je stanoval, je rekel, naj ne dela ničesar,

nkov, brez katerih ni kruha v mojem delu, vendar — zadel nisem nič, niti glavnika niti pujsa s kravato. Še toliko sreče nisem imel, kakor tisti, ki si je zaradi samega veselja nogo zlomil na beselici. Na gasilce pa niso bili jezni metliški gostilničarji! Umazana konkurenca jih je bolela; kaj jih ne bi! Gasilci so sekali vino po 150 din, gostinska podjetja pa ga drobijo »samo« po 180 din. No, na veselici tudi drugih presenečenj ni manjkalo. Pri licitaciji torte je dobil tisti, ki je žrtvoval zanjo tisoč dinarjev, celo figo, drugi za dva kovača pa torto. Saj pravim, od sreče je vse odvisno, od poznanstva prav nič.

Dobre volje sem jo naslednje jutro mahnil na Suhor pri Metliki. Zelo so delavni, čast komur čast! V krajevem čevljarjem podjetju so naredili čiste stodontne izgube celih 60 tisočakov, v krajevnem šivilskem podjetju pa samo 28 tisočakov. Med najprirednejšimi je čevljar Mušič iz Trnovca; po celih 12 delovnih dni napravi na mesec, tako da na dopust sploh ne misli, njegovih šest otrok pa tudi izhaja brez otroških doklad... V kmetijski zadrugi sem se lepo pripravilo za struco belega kruha. Vajenka v trgovini je namreč oznanila, da bo krajevni odbor kmetom vso pšenico odvezl, samo da bodo na krajevnem odboru jedli bel kruh. Če jo bodo iz 14 vasi pobrali, jo trije ljudje na KLO že ne bodo mogli pojediti. Odbornikov pa tako ni na seje.

Hudo me je dajala žeja na cesti v

V nedeljo bodo pri Sv. Roku odkrili spomenik borcem in žrtvam

V nedeljo, 19. avgusta, bo krajevna Zveza borcev iz Smihela pri Novem mestu ob devetih dopoldne slavnostno odkrila spomenik padlim borcem in žrtvam fašizma pri Sv. Roku nad Poganci. Po svečanosti bo pri Mrvarju na Hribu partizanski miting.

IZPRED SODIŠČA

ZA ORGANA UDV SE JE IZDAJAL

Franc Sašek iz Pristave pri Orhovcih se je v zadnjem času preživljal s priložnostnim delom. Stalna zaposlitev mu je smrdela, zato se je odločil za neduhovit obisk zdravilišča v Smarješkem toplicah. 8. junija je prišel oborožen s pištolo v Smarješke toplice, kjer se je izdal pravilniku zdravilišča Josipu Petanu in drugim osebam za organa UDV, kateri išče nekega pobelega dezerterja. Zahteval je od upravnika hotela, da mu pokaže goste po sobah ter pozval nekega neznanega gosta, ki je izstrelil v sobo, naj mu pokaže osebno legitimacijo, pri čemer je proti njemu naperil pištolo. Sašek je s tem zakrivil kazensko dejanje proti javnemu redu in pravnemu prometu. Sašek je dokazoval svojo »korajžost« tudi s tem, da je razkazoval svojo pištolo že v Kronovem, pri večerji v hotelu pa je izstrelil v sobo, saj smokres na mizo ter se nasilno obnašal do oseba v zdravilišču. Sašek je bil že leta 1949 kaznovan zaradi telesnih poškodb na 18 mesecev odvzema prostosti s prisilnim delom in je zadnji kazni prestal šele letos v aprilu. Prva kazen pa ga ni prav nič popoljšala. V nočnih urah je nadlegoval upravnika in goste v zdravilišču, hkrati pa je s svojim nastopom skušal omajati ugled UDV. Sodišče ga je obsodilo na 1 leto in 6 mesecev zapora.

HRASTAR JE DOBIL ZA UBOJ SVAKINJE 9 LET STROGEGA ZAKORA

Grd zločin je letos 18. junija razburil daljno okolico Stare vasi pri Zagradu. 46-letni Mihael Hrastar, kmečki delavec, je na posestvu svojega brata Antona po prepiranju s svakinjo Julijano Hrastar vzel sekuro in z njo večkrat udaril svakinjo po glavi, tako da se je ta v krvi zgrudila in zaradi pretresa možganov in notranjih krvavitvev čez 7 ur umrla.

Pri Hrastarjevih so bili prepripi na dnevnem redu. Mihael Hrastar, ki je delal na bratovem posestvu, se je zaradi dednega deleža neprestano prepiral in že celo tožaril, vendar pa proti bratu v tožbi ni uspel. Glavni prepripi pa so bili med njim in pokojno svakinjo, ki se nista mogla trpeti. Prepripi je običajno začela pokojna Julijana, ki je hotela, da bi se delalo po njenih navodilih, Mihael Hrastar pa je delal raje po svoji glavi. Čeprav je bil dober delavec, pa je prerad

Trnovcu. Brisal sem potno čelo in razvijal učene misli o pasji vročini, pa zagledam ob robu ceste pravo pasjo mrcino, široko iztegnjeno. Morda se je potuhnil, zlomek, da bi mi umeril že tako prekratke hlače, sem tuhtal in gledal za kamnom, vendar mrcina se ni ganila. Ugotovil sem, da je žival končala pasje žvbljenje. Ko sem se vračal skozi vas, je nekdo izmed usmiljenih Trnovcev potegnil pokojnika iz sonca v senco čez cesto, da mu ne bi bilo vroče. Pokop še ni bil določen, ker ni še prišla celotna mušja komisija.

V Metliko me lep čas ne bo, sem sklenil nato, ko sem jo po ovinkih mahal v Gradac. Oni dan so nesrečnega pomočnika tovarši iz čevljarke delavnice prav usmiljeno potunkali v hladno vodo, seveda kar oblačnega; revež se ga je nacukal, pa so mu pomagali k sapl. V Gradacu sem prebral reklamo za kino predstavo:

KINO GRADAC
DNES 3. 8. 1951 v dvorani ZVEČER
KINO predstava ENGLEŠKI FILEM! —

Vtaknil sem vabilo v torbo in jo ubral v Črnomelj. Ustavil sem se na odcepu ceste proti Svobitniku v bližini tovarne učil in železoličarne ter si dobrodu gledal velik kup kamenja zrušene škarpe pod Drazumeričevo odn. Pedzirevo hišo. Kdo ga bo odstranil, kdo bo odgovarjal za nesrečo, ki bi se lahko na tem kupu kamenja zgodila? Nihče mi ni odgovoril. Odpravil sem se na postajo, od tam pa v Trebnje.

Na nos na vrat sem odhitel v Sela Šumberk. Kjer je kaj dobrega, tam me ne manjka. Nisem bil razočaran. Tri dni sem se z drugimi vred mastil s pečeni piškami in raznimi pozemskimi dobrotami, ki jih je na kupe ostalo od svečane zlatomastne slavnosti. Plačal nisem nič, saj so dobri vaščani vse podarili. Skoraj sem jim zavidal, koliko dobrot premorejo. Prav gotovo bodo tisto malenkost obvezne oddaje mimogrede odrinili, sem si ob slovesu mislil in odhitel nazaj v Trebnje. Od tam pa prihodnjiki...

Janez Popotni.

pil. Tako sta se tudi v nedeljo 17. junija s vsakojno spet prepirala; ta mu je vrgla v obraz očitek, da naj se pobere od hiše, če mu tam ni všeč, nakar ji je svak odvrnil, da bo šel, še prej »pa jo bo z betom po glavi«. Grožnja se je v ponelek jutraj izpremenila v žalostno dejstvo. Preprič je začel topot Mihael Hrastar, ki je tudi mahal s sekuro proti Julijani, ki je nato poslala služkinjo k sosedu, da bi ta pomiril razburjenega svaka. Ko sta se sosed Pavšič in služkinja Marija Železnik vrnila na dvorišče, sta našla Julijano že pobito v krvi.

Obtoženec je uboj priznal, zagovarjal pa se je s tem, da je bil zaradi zmerjanja in groženj z grabljami, s katerimi je svakinja baje mahalja proti njemu, tako zmeden, da je »kar zamahnil proti njej s sekuro«. Sodišče mu zagovora seveda ni moglo štet v dobro, ker je znano, da je Hrastar napadalne narave in da je svoječasno tudi brata Antona napadel s sekuro in mu poškodoval gornjo ustnico. Obtoženec tudi ni mogel dokazati silobrana, ker je v času prepria stal na vrhu stopnice in je nato šel po sekuro na dvorišče. Zato ga je senat okrožnega sodišča 31. julija obsodil na 9 let strogega zapora.

UKRADENA DRVA SO MU PRINESLA MESEČ DNI ZAPORA

Pred okrajnim sodiščem v Novem mestu se je konec junija zagovarjal zaradi tatvine 8 in pol kubnih metrov bukovih drv upokojen železnikar Jože Padovan iz Novega mesta. Od januarja do maja 1951 si je nanosil z nakladalne rampe pri železniški postaji skladovnic drva. Last Lesno industrijskega podjetja, v vrednosti nekaj nad 10.000 dinarjev. Obtoženec je priznal, da je znosil domov 4 metre drv. 13. maja ga je ob treh jutraj zasledil milicien, ki je bil s kolesom na uradni poti, kako je nesel z rampe dvojne metrske polne domov in se nato vrnil še po eno poleno. — Okrajno sodišče je zato obsodilo Padovana na 3000 dinarske kazni in na vrnitev ukradenih drv. Javni tožilec pa se je proti sodbi okrajnega sodišča pritožil. Okrožno sodišče v Novem mestu je pritožbi javnega tožila uduglilo in izpremenilo izrečeno kazni Padovanu na en mesec zapora.

patorju. Na podlagi tega zakona je VOS izvrševal smrtno obsodbe. Pri tem so bila storjena junaštva, kakršnih svet še ne pomni. Možna so bila samo zato, ker je imela OF v množično močno oporo.

Eden izmed stebrov italijanske policije je bil policijski komisar Polak, ki je bil hkrati v službi Gestapa in Italijanov in ki je organiziral svojo obveščevalno mrežo. Prav tako je vzdrževal zveze med policijo in belogardisti. Ni se ganil nikamor iz mestnega središča. Z revolverjem v zepu se je izprehajal po ljubljanskih ulicah. Včasih je šel v Tivoli, ljubljanski park, kjer se je sprehajal v neposredni bližini straže. V začetku januarja 1942 sta se sprehajala po Tivoliju dva »elegantna gospoda«. Previdni Polak je imel pripravljen revolver. Tovariša pa sta bila urneja, in preden je izdajalec le enkrat ustrelil, je bilo opravljeno z njim. Organa VOS sta mu vzela revolver in izginila brez sledu, preden so se Italijani zavedli, kaj se je zgodilo.

Eno največjih junaštev je justifikacija industrijskega Augusta Praprotnika, ki je organiziral obveščevalno službo za Italijane in na čigar predlog je italijanska komanda blokirala Ljubljano. Narodno sodišče OF ga je obsodilo na smrt in to mu je bilo znano. Zato se je gibal v najožjem središču mesta, vedno v spremstvu agenta. V začetku februarja 1942 je stopil Praprotnik v bife, dvajset metrov od sodnega poslopja, pred katerim je bilo blizu sto oboroženih Italijanov. Naši tovariši so se pripeljali z avtom pred bife, neki tovariš je ostal zunaj in kril umik, dva

Gibanje prebivalstva

V okraju Novo mesto:
V juliju se je rodilo 92 otrok, od tega 52 dečkov in 40 deklic, ter 4 mrtvorojeni (1 deček in 3 deklice); porok je bilo 13, umrlo pa je 37 oseb (18 žensk in 24 moških).

Poročili so se:
Študent Bižal Milan iz Kočevja in študentka Colarič Miroslava iz Novega mesta. Delavec Brajdič Jože in delavka Grubič Marija, oba iz Smihela pri Novem mestu. Namestnik Mihael Milivoj iz Ljubljane in hči kmeta Žefran Terezija iz Smihela pri N. m. Gradbeni tehnik Novak Božidar in Pečar Ivanka, oba iz Novega mesta. Kmečki sin Hočevar Miran iz Bučke in hči kmeta Rifelj Marija iz Ločne. Sofer Kikelj Jože in hči kmeta Ljubi Ana, oba iz Smihela pri N. m. Sofer Vais Franc in trg. pom. Lesar Marija, oba iz Novega mesta. Namestnik Grčar Ivan iz St. Jerneja in trg. pom. Tomš Pavlina iz Smarja. Mizarski pomočnik Dusear Alojzij iz St. Jerneja in kmetica Vencelj Franciška iz Smarja. Kmet Kos Alojzij in upravnica pošte Pabiani Rozalija, oba iz Smarjete. Delavec Vlahar Franjo iz Straže in natakarica Murn Amalija iz Podturna. Logar Sečen Silvester iz Podturna in hči kmeta Lavrič roj. Darovec iz Straže. Zidar Povše Franc in kmetica Novak Neža, oba iz Uršnih sel. — Čestitamo!

Umrli so:
Jerček Jožef, 77 let, iz Brusnic. Turk Anton, 83 let, z Dolza. Luzar Franc, 53 let, iz Gabrja. Boltes Janez, 70 let, iz Gabrja. Hegler Ana, 42 let, iz Bučne vasi. Simončič Janez, 50 let, iz Stranske vasi. Plut Roza-

Ne teden dni — vse leto naj velja naša skrb materam in otrokom!

Pismo s Čateža

Ne moremo se ponašati, da je bilo naše delo v Tednu matere in otroka posebno vidno in izrazito, čeprav smo letošnji praznik mater in otrok tudi na Čatežu proslavili z obdarovanjem, izleti z drugimi — našim prilikam in sredstvom primernimi — prireditvami.

Naša skrb pa ne sme biti vezana le na teh osem dni, temveč mora trajati vse leto, kajti vsak dan je treba pomagati, svetovati in vzgajati. In tako pri nas delamo. Ne sicer v javnih govorih in posplošeni materialni pomoči, ki včasih ni nič nujna in kot taka tudi ni zaželjena, pač pa posamezno od človeka do človeka. Neredki primeri v praksi pri obiskih žena in mater so pokazali, koliko bolj je od vseh daril dobrodošla tovariška beseda, pameten nasvet in pravilno usmerjanje ob raznih prilikah. V življenju žene in matere so razpolja, ki zahtevajo smotrnega kažiopata in razumnega svetovalca. Dekle, ki v mučnih dvomih išče steze življenja, mlada noseča žena, ki jo je treba napotiti v posvetovalnico, odvodela mati, ki potrebuje smernic za svoj številni zarod, žena, ki zaradi malenkosti živi v nesoglasju z možem, pa sama ne najde izhoda, tašča, ki ji ne prija razmerje s snaho, gosposinja, ki ji je trenutno pošel drobiž, mlada mati, ki je obupana nad krčevostjo svojega dojenčka in zopet druga, ki ji napol odrasli nepridipravi povzročajo pregrevanje pri vzgoji, pa se tiste, ki se ne znajo poslužiti ugodnosti, ki jim jih nudi skrbnost države — in še to in ono, kar prinaša življenje, pa se v svoji pestri raznoterosti našeti ne da. Tu in še marsikje je treba pomagati.

Delovno področje v prid matere in otroka je obširno, zato se ne da urediti v enem samem tednu. Vse leto naj zato velja naša skrb materam in otrokom!

Ivana Miklič, obiskovalka

lija, 58 let, iz Črešnjic. Adamič Vekoslav, 56 let, iz Ljubljane. Kisej Anton, 44 let, iz Sv. Križa pri Litiji. Spehar Peter, 78 let, iz Dragutova. Simc Jože, 54 let, iz Smarja. Kirar Marija, 76 let, iz Smarjete. Mišica Neža, 68 let, iz Taldjega vrha. Ravnikar Ivan, 60 let, iz St. Jurja. Fahn Maks, 47 let, iz Ljubljane. Zabkar Karolina, 71 let, iz Novega mesta. Petek Janjo, 54 let, iz Črešnjice. Bukovec Janez, 63 let, iz Podgrada. Čuk, 1 dan, iz Prešne Zupančič Janez, 75 let, iz Smolenje vasi. Kirn Ivan, 61 let, iz Smolenje vasi. Sašek Anton, 39 let, iz Stopič. Može Franc, 96 let, iz Stopič. Eriavce Terezija, 74 let, iz Orehovice. Pirnar Neža, 40 let, iz Prekope. Goršek Ursula, 72 let, iz St. Jerneja. Ovalbar Kristina, 46 let, iz Zameškega. Slak Terezija, 93 let, iz Globodola. Pene Janez, 89 let, iz Karteljevega. Lokar Franc, 72 let, iz Karteljevega. Kužnik Jože, 58 let, iz Mirne peči. Zagar Avgust, 43 let, iz St. Jurja. Rifelj Rudolf, 6 let, iz St. Petra.

V okraju Črnomelj:
V juliju je bilo rojenih 41 otrok, porok je bilo 7, umrlo pa je 21 oseb (7 žensk in 14 moških).

Poročili so se:
Uslužbenec Virant Alojz iz Gradaca in Jaklčevič Antonija iz Rosalnice. Kmet Panjan Peter in poljedelka Svegej Angela, oba iz Starega trga. Uslužbenec Zunič Rudolf iz Loke pri Črnomlju in poljska delavka Vrbanič Marija iz Tribuše. Ofcir J. A. Pašič Edvard. Negovci, Srbija; in gosposinja Gačša Ljubica. Daruvar, Lr. Hrvaška. Ofcir J. A. Mitlič Miroslav iz Šibenika in posestnica Novak Marija iz Loke. Uslužbenec Prešeren Anton in medicinska sestra Iščič Marija, oba iz Kočevja pri Črnomlju. Godalni delavec Bokan Henrik in delavka Kovar Terezija, oba iz Črnomlja. — Čestitamo!

Umrli so:
Derganc Jakob, 64 let, iz Maline. Jakša Jože, 79 let, iz Maline. Zajc Franc, 70 let, iz Črnomlja. Skofljanc Alojz, 67 let, iz Kote. Rauh Ana, 80 let, iz Smihela. Zuzeli Martin, 77 let, iz Drašičev. Fux Feliks, 73 let, iz Metlike. Barle Konrad, 76 let, iz Metlike. Plut Bara, 77 let, iz Metlike. Lamut Marija, 80 let, iz Metlike. Sterk Katarina, 83 let, iz Predgrad. Fugina Jože, 41 let, iz Deskeve vasi. Petek Barbara, 38 let, iz Tribuše. Baner Marija, 12 let, iz Doblič. Sterk Anton, 42 let, iz Loke. Ključar Katarina, 85 let, iz Loke. Jovič Milan, 1 din. Cerkevšček, Papir Stanislav, 3 dni. Griblje Papir Janez, 2 dni. iz Gribelj. Kajin Jože, 78 let, iz Vinice. Babič Vesko, 23 let, iz Črnomlja.

Športne vesti iz Črnomlja

V nedeljo 12. avgusta je bila v Črnomlju nogometna tekma med bivšimi igralci nogometnega društva SK Bela krajina in fizk. društvom »Rudar« iz Črnomlja. Neodločen rezultat 1:1 (1:0) je za mlade igralce Rudarja lep uspeh. Staro moštvo SKB so lahko zahvali pripravi vratarja, da ni igre izgrubilo. Čeprav moštvo SKB ni igralo že več kakor deset let, pa je pokazalo vendar zanimivo igranje. — Izkupilek je bil oddan blagajni »Rudarja« za nabavo nove žoge in ostalih potrebščin mladega kluba. A. K.

Kino

KINO MLO NOVO MESTO
Od 17. do 23. avgusta: Ameriški barvali film: »Ples na vodi«.
Od 24. do 27. avgusta: Ameriški film: »Morski volk«.

Oglasil

PRALNICA IN ČISTILNICA MLO Novo mesto sporoča, da od 16. do 30. septembra 1951 ne bo sprejemala in ne izdajala oblik in perila.

Ureja uredniški odbor — Odgovorni urednik Tone Gosić — Nastav uredništva in uprave: Novo mesto. Kapucinski trg 3 — Poštni predal 33 — Tekoči račun pri Komunalni banki v Novem mestu. šte. 616-190322-1 — Četrtna naročnina 75 din polletna 150 din, celoletna 300 din — Naročnina se plačuje vnaprej — Tiska tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani

NAROČITE DOLENJSKI LIST SORODNIKOM, ZNANCEM IN PRIJATELJEM,

ki služi o vojaški rok

NAROČITE DOLENJSKI LIST SORODNIKOM IN ZNANCEM,

ki živijo v inozemstvu

IZSEJENCI VAM BODO HVALEZNI ZA NOVICE IZ DOMAČIH KRAJEV.

pa sta vstopila. Najprej sta zapodila vse goste v zadnjo sobo, potem pa je prvi tovariš rekel agentu, naj se ne gane, drugi pa je začel streljati na Praprotnika. Praprotnik se je skril za svojo ljubico Žerjavovo, naš tovariš pa ga je zagrabil za lase, potegnil naprej in ga ustrelil. Italijanska straža je slišala strelje, toda naš tovariš, ki je stal na straži, je nameril na stražarje svoj mavzer, tako da Italijani niso smeli sneti puške z ramen. Potem so vsi trije tovariši skočili v avto, ki je oddiral. Italijani so začeli streljati za avtomobilom, ljudje pa so skakali pred njihove puške in jim onemogočili streljati na vosovce. Vendar pa je bil neki tovariš ranjen. Prinesli so ga k nekemu privatnemu zdravniku, potem pa v sanatorij Emona, kjer ga je neki zdravnik operiral. Toda ranjeni tovariš je umrl. Tedaj je nastalo vprašanje, kaj storiti s truplom. V dogovoru s tovariši je uprava sanatorija obvestila italijanske oblasti, da je umrl nekdo, ki je bil slučajno ranjen, v rojstnem kraju tega tovariša pa so razširili vest, da je bil slučajno ranjen med streljanjem pri sodnih. Italijani so uvedli preiskavo. Pripeljali so Žerjavovo in policijskega agenta, da sta pogledala truplo, pa sta trdila, da tistega človeka nista nikoli videla.

Tovariš, ki je bil ubit ob justifikaciji Praprotnika, se je pisal Stefan Babnik, njegov psevdonim je bil Lojze. Bil je kmet iz okolice Ljubljane, iz Dravlj! VOS je justificiral tudi profesorja Erlicha, ki je organiziral študentsko mladino v klub »Stražo«. Člani tega kluba »stra-

žarji« so v službi Italijanov aretirali ljudi po Ljubljani, Erlich pa se je shajal z italijanskimi oblastmi in jim dajal sezname Slovencev, ki naj bi jih poslali v koncentracijska taborišča. Erlich je vedel, da je obsojen na smrt, in zato ga je vedno spremljala velika skupina »stražarjev«. Nekega jutra, ko se je pojavil po maši v Strelški ulici, so vosovci ubili njega in njegovega glavnega pomočnika, druge »stražarje« pa razgnali. Tistega dne je bil justificiran tudi komandant belogardistov Ivo Peršuh. Naši organi so vdrli v štab belogardistov v Ljubljani v »Vzajemno zavarovalnico« na Miklošičevi cesti, blizu kolodvora, in začeli streljati na Peršuha. Belogardisti so začeli zasledovati naše tovariše. Mladi Dušan Turk-Dule je zgrešil pot in namesto v trgovino, ki je imela na drugi strani izhod, je skočil v trgovino brez izhoda. Belogardisti so se pridružili Italijani in so hoteli zgrabit Turka živega. Prvih pet karabinerjev, ki so skočili v trgovino, so podre prve krogle tovariša Turka. Tedaj so začeli Italijani metati v trgovino bombe, Turk pa se je skril za pult in streljal z revolverjem, kadar koli so Italijani poskušali vdreti v trgovino. Ko sta mu ostala zadnja dva naboja, se je ustrelil, da ne bi prišel živ Italijanom — ko so skušali na vse načine ugotoviti identiteto tega 17-letnega fantja, ki se je tako hrabro boril. Med drugimi so prignali k truplu tudi njegovega očeta Ko so ga vprašali, ali ve, kdo je to, se je premazal in odgovoril, da ne ve. Dule Turk je bil dijak srednje tehnične šole.